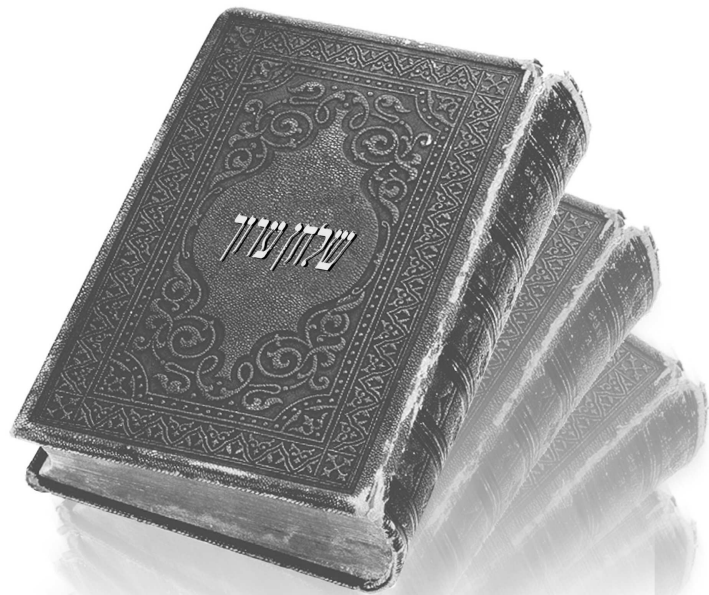

קניין הלכה

2

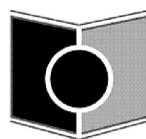
מראית מקומות

מס' 4

מנחם אב תשפ"ב

הלכות שביעית

רמב"ם פרק ה

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית להיוזק
ועידוד לימוד התורה

קניין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

פרק ח

הלכה א

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

- פרק ד מ"ג ר"ש רא"ש ורמב"ם.
- פרק ה מ"ו ר"ש רא"ש ורמב"ם.
- ירושלמי פ"ה ה"י.
- תוספות שבת דף ג. ד"ה בבא.
- רא"ש פ"ק שבת סי' א.
- טורי אבן חגיגה דף יג. באבני מילואים ד"ה אין מוסרין.
- ש"ך יו"ד סי קנא ס"ק ו והגהת דגמ"ר.
- מג"א סי שמז ס"ק ד.
- ביאור הגר"א יו"ד סי קנא ס"ק ח.
- פת"ש יו"ד סי קנא ס"ק ב.

הלכה ב-ג

- פרק ה מ"ו.
- ריטב"א ע"ז דף טו: ד"ה מי.
- חזו"א סי' יב ס"ק ט ד"ה ונראה.
- תוס' גיטין דף סא. ד"ה משאלת.
- רמב"ן גיטין דף סא..
- גמ' ע"ז דף טו: ורש"י ד"ה בדאיכא.
- רמב"ן ע"ז דף טו:..

מכירה והשכרה לפני שביעית

- משנה מעשרות פ"ה מ"ג.
- רמב"ם פ"ו מעשרות הכ"ב.
- חזו"א סי' יב ס"ק ט ד"ה ונראה.
- חזו"א סי' יט ס"ק כב.
- חזו"א דמאי סי' יד ס"ק ב.
- מג"א סי' שמז ס"ק ד.

טעם האיסור במזרה

- ר"ש פ"ה סוף מ"ו.
- מהר"י קורקוס על הרמב"ם.

טעם ההיתר במגל יד

- לשון הרמב"ם.
- רא"ש ור"ש במשנה.

קנין הלכה

מראי מקומות

מראה מקומות

הלכה א

מקור הדין שאסור לחזק ידי ישראל העוברים איסור בשביעית הוא בפרק ד מ"ג, עיי"ש דמחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל. ולהלן [הלכה ח] כתב הרמב"ם דהא דמחזיקין ידי נכרים בשביעית היינו בדברים, שרואהו עובד בשדה ואומר לו תחזק או תצליח, ומתבאר מזה שאסור לחזק ידי ישראל העובד בשדה באיסור אף בדברים גרידא. והרמב"ם כלל בהלכה זו גם את האיסור למכור לחשוד על השביעית כלי עבודה, וכתב דגם זה אסור משום שאסור לחזק ידי עוברי עבירה.

מקור האיסור למכור כלי עבודה לישראל הוא בפרק ה [מ"ו], ועיי"ש בירושלמי דמיירי בחשוד על השביעית, ושם פירש הרמב"ם [פיהמ"ש] שהאיסור הוא משום לאו דלפני עור לא תתן מכשול. וז"ל מי שעוורתו התאוה והמחשבות הרעות אל תסייעהו בעוורונו ותוסיף במשוגתו, ולפיכך אסור לסייע עוברי עבירה לחטוא ולא להכין להם סיבות לכך אלא לעשות היפך זה, עכ"ל. והנה מכירת כלי אומנות יש בה איסור תורה של "לפני עור" אם הוא בגדר תרי עברי דנהרא, דהיינו שאינו יכול לקנות כלים אלו במקום אחר, אך מסתבר שחזוק בדברים אין בו אלא איסור דרבנן, וכן מסתבר דהאיסור למכור כלי עבודה הוא גם בחד עברא דנהרא, דהיינו שיכול העבריין להשיג כלים אלו במקום אחר, והיינו שלפי הרמב"ם גם באופן זה שהוא בגדר חד עברא דנהרא מ"מ הוי בכלל מחזק ומסייע ידי עוברי עבירה, והוי מדרבנן בגדר נותן מכשול לפני העבריין.¹

הלכה ב-ג

מקור הדין של מכירת כלים לחשוד הוא בפרק ה משנה ו. ושם נתבאר גם הכלל שכתב הרמב"ם, כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור, לאיסור ולהיתר מותר. עיקר היתר זה למכור לחשוד כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר צריך ביאור, דאמאי לא יאסר מחמת ספיקא דאורייתא של לאו דלפני עור לא תתן מכשול. וכתב הריטב"א [ע"ז דף טו: ד"ה מי דמין] וז"ל דאין לאו דלפני עור אלא כשנותנו למי שיעשה בה עבירה ודאי, ורבנן אסרו אפילו סתמו היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור בו עבירה ועשו סתמו כפירושו, וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה, אוקמיה רבנן אדינא והתירוהו עכ"ל.

ביאורים והערות

1. ועיין בתוס' שבת [דף ג. ד"ה בבא] וברא"ש [פ"ק שבת ס"י א] שלמדו את האיסור לסייע עוברי עבירה [כשאיין בו לאו דלפני עור כגון בחד עברא דנהרא] מהא דדנו בגמ' [יבמות דף קיד.]. אם קטן אוכל נבילות מצווין בי"ד להפרישו, וכ"ש שמצווין הן להפריש את הגדול, וא"כ כ"ש שכל איש ישראל מצווה שלא לסייע לעוברי עבירה. ורע"א [גהש"ס שבת דף ג.] ציין לדברי הטורי אבן [חגיגה דף יג. באבני מילואים שם ד"ה אין מוסרין] שחלק על תוס' והרא"ש בשבת [דף ג הנ"ל] ולמד מהגמ' [ע"ז דף ו:] דכל שהוא בגדר חד עברא דנהרא אין איסור להושיט לו דבר איסור אף מדרבנן. אמנם הש"ך [י"ד ס"י קנא ס"ק ו, וכן הוא במג"א ס"י שמו ס"ק ד] כתב דיש לחלק בין גוי או מומר, שבהם אכן לא נאמר האיסור דרבנן לסייעם בדבר עבירה, לבין ישראל אחר, ועיי"ש בהגהת הדגמ"ר על הש"ך [שם] שכתב דהאיסור לסייע ידי עוברי עבירה נאמר רק בישראל שוגג, ולא כשהעבריין הוא מזיד. ולכאורה בדברי הרמב"ם [הלכה זו] מבואר דיש איסור דרבנן לסייע גם לחשוד על השביעית אף שאינו שוגג, ומשמע ברמב"ם שאין זה דין מיוחד לשביעית אלא ה"ה בחשוד לשאר עבירות. ובביאור הגר"א [י"ד שם ס"ק ח] וכן בפת"ש [שם ס"ק ב] כתבו בשם תשובת אמונת שמואל דמה שאמרו שבחד עברא דנהרא אין איסור לפנ"ע, היינו דוקא באופן שיש לעבריין עצמו את הדבר האסור, כגון שיש לנזיר גם יין משלו, א"נ בגוי הקונה בהמה לשוחטה לע"ז מיירי בשיש לגוי בהמה שלו, אבל אם אין לו אלא שצריך לקנות או לקבל אצל אחרים, נקט הגר"א שיש בזה איסור לפני עור, דהוי כתרי דנהרא.

קנין הלכה

מראי מקומות

והיינו דסובר הריטב"א דלא אסרה תורה אלא נתינת מכשול ודאית, והיינו שוראי הוא שהנתינה תגרום לו להכשל, אך בספק, אף כשיש רגלים לדבר שיכשל, לא מיקרי שנתן לפניו מכשול.²

והחזו"א [ס' יב ס"ק ט ד"ה ונראה] כתב וז"ל ונראה דהא דהקילו כחכמים בספק אע"ג דספק מכשול ודאי אסור ליתן לפני עור והיה ראוי להחמיר בספיקות, משום דאם באנו להחמיר בספיקות נמי נעשה מכשול שנמנע חסד ודרכי חיים ושלוש מעצמנו ומהם, והן רק ע"ה והייבין אנחנו להחיותם ולהיטיב עמהם, וכ"ש שלא להרבות שנהא ותחרות בינינו וביניהם, ועוברין על לא תשנא ועוד כמה לאוין שאין איסורן קל מאיסור זה שאנו באין להציל אותם ממנו [ואף למכור לעכו"ם כן, שגם הם מוזהרים על השלום עם ישראל] וכו', והלכך שקלו חכמים בפלם עד כמה שיש להתנהג לקונסם ולמשוך ידינו מהם ושלא נגרום מכשולים יותר גדולים להם ולנו, והכריעו לאסור למכרם בזמן שהוא ודאי לעבירה ולהתיר בספק, וזו דרך הממוצעת והישרה.

דרגות שונות של תלייה

כתבו תוס' [גיטין דף סא. ד"ה משאלת] דיש דרגות שונות של תלייה, בהלכות המזכרות במשניות [פרק ה דשביעית] דמה שהתירו [משנה ו] למכור כלים שאינם מיוחדים בדוקא לעבירה אלא לאיסור ולהיתר, וכן מה שהתירו ב"ה [שם משנה ח] למכור פרה משום שיכול לשוחטה, הוא דין אחד של תלייה, והקלו לתלות בהיתר אף באופן שצד האיסור קרוב יותר, כגון במוכר פרה החולבת בשביעית, [וכפי שהובא לעיל מהריטב"א ע"ז דף טו:], ובתלייה זו אין הטעם משום דרכי שלום.

ומה שהתירו [משנה ט] להשאיל נפה וכברה, ואמרו ע"ז בירושלמי דהיתר בנפה הוא שמא רוצה למנות בה מעות, ובכברה שמא רוצה לכבור חול, אלו הן תליות רחוקות, ולא התירו אותן אלא משום דרכי שלום כמבואר במשנה [הנ"ל] וכן במשנה גיטין דף סא:].³

ולפי"ז נמצא דיש כמה דרגות בתלייה:

- א. תלייה רחוקה ביותר לא תלינו, ולכן אסרו למכור כלי עבודה לחשוד, ולא תלינו שמא לא ישתמש בהם השנה רק בשנה הבאה, וכמבואר בגמ' [ע"ז דף טו:] שבכלים אלו אין תלייה. וכתב רש"י [שם ד"ה בראיכא] שאם היה לצורך שנה הבאה לא היה קונה עכשיו, דכלים אלו מצויים תמיד לקנות. [ורק במכירת שדה אמרו שאין ודאי איסור מפני שיכול להובירה, דשדה אינה מצויה למכור בכל שעה ולכן אדם עשוי לקנותה אף אם כוונתו להובירה בשנה זו].
- ב. תלייה רחוקה כגון נפה למנות בה מעות התירו משום דרכי שלום.
- ג. תלייה קרובה יותר, כגון פרה שיכול לשוחטה, התירו אף שלא מטעם דרכי שלום, ואף באופן שצד האיסור קרוב יותר.

מכירה לפני השביעית

כתב החזו"א [ס' יב ס"ק ט סוד"ה ונראה] דכשם שהתירו לתלות בהיתר ולא אסרו מחמת הספק, כן ראו חכמים לנכון להתיר למכור בשעה שהאיסור עדיין איננו מוכן, כגון מה שהתירו במסכת מעשרות [פ"ה מ"ג] למכור את פירותיו קודם שהגיעו לעונת

ביאורים והערות

2. היתר זה שכתב הריטב"א הוא רק כשהספק הוא אם ייכשל במה שנתנו לפניו, אבל בספיקות אחרים אין היתר, ולכן אם יש מאכל שהוא ספק נבילה א"נ שמושיט ספק יין לנזיר, ה"ז אסור משום ספיקא דאורייתא לחומרא, וכן במושיט נבילה לאדם שהוא ספק ישראל ספק גוי יש בזה ג"כ איסור תורה מחמת הספק.

3. ועיי"ש בתוס' שנקטו שרק לענין השאלת כלים התירו מפני דרכי שלום, שאם ימנעו מלהשאיל תיווצר איבה, אבל לענין מכירת כלים לחשוד, אין היתר של דרכי שלום, כי ההמנעות מלמכור אינו עלולה לגרום איבה ומחלוקת. והרמב"ן [ע"ז דף טו:] כתב שגם במכירה יש דרכי שלום, כיון שמוכר לכולם ולזה אינו מוכר.

וברמב"ן [גיטין דף סא.] משמע שאין חילוק בין דרגת התלייה, אלא שבכל מקום שיש תלייה מסויימת אין איסור תורה, ולכן התירו למכור משום שהמוכר מרויח בזה, ולא היו מתירים להשאיל ולהכנס לספק מכשול כיון שאינו מרויח ממון, אך מ"מ התירו משום דרכי שלום.

קנין הלכה

מראי מקומות

המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות, וכן התירו שם במשנה למכור למי שהוא חשוד על השביעית [ופירש החזו"א (להלן סי' יט ס"ק כב) דהיינו שמוכר שדהו קודם שהתחילה השביעית, דלא שייך למכור פירות שהרי הם הפקר] אע"ג דכל הגי סופן לבוא על ידו מכשול להחשוד, אלא שהדבר מסור לחכמים.⁴

השכרה לפני השביעית

עיין בחזו"א [דמאי סי' יד ס"ק ב] שכתב שמדברי הרמב"ם [פ"ו מעשרות הכ"ב] שאין להשכיר שדה לישראל החשוד על המעשרות אף קודם שהגיעו הפירות לעונת המעשרות, משום שמכשיל את החשוד באכילת טבלים, מוכח שיש לחלק בין מכירת שדה לחשוד שבוה התירו [במשנה מעשרות פ"ה מ"ג], לבין השכרת שדה שבוה השיב כמכשילו בזמן שהחשוד נומל את פירות השדה. ולפי"ז יהא מוכח דה"ה דאסור להשכיר כלי עבודה לפני השביעית אף שמותר למכור כלי עבודה לפני השביעית כמבואר לעיל בסמוך.⁵

מעם האיסור במזרה

הרמב"ם והרא"ש והר"ש ורש"י [ע"ז דף טו:]: פירשו דמזרה היינו כלי שזורים בו את התבואה. והקשה הר"ש [פ"ה סוף מ"ו] דאמאי אסור למוכרו לחשוד והרי מותר לזרות בו תבואה של שביעית.⁶ ותירץ הר"ש דאף דשרי לזרות תבואת שביעית, מ"מ אסור למכור לחשוד, דאפילו נפה וכברה היו אוסרים למכור אם לא שיש בהן תלייה.

ומהר"י קורקוס כתב ג"כ להקשות דאולי מיירי שהכנים מעט לתוך ביתו ובא לזרותו במזרה, וכתב שאין דרך לזרות במזרה אלא בגורן כשזורה כמות גדולה, אבל כשמכנים כמות קטנה אין דרך לזרות אלא לחבוט, וכלשון הרמב"ם [פ"ד סוף ה"א].⁷

ביאורים והערות

4. ובסי' יט [ס"ק כב] הקשה החזו"א מהרמב"ם [פ"ו מעשרות הכ"ב] דהגותן שדהו בקבלה [פי' מחכיר שדהו] לגוי או למי שאינו נאמן על המעשרות צריך לעשר על ידם, וכתב דאפשר שהמשנה בפ"ה דמעשרות שהתירה למכור איירי בעם הארץ ולא בחשוד. אמנם החזו"א [דמאי סי' יד ס"ק ב] כתב שיש לחלק בין מוכר שדהו לבין מחכיר את השדה, דבמוכר לא חשיב נותן מכשול לפני החשוד כיון שעדיין אין פירות בשדה ואין המכשול מוכן, [וציין למש"כ בשביעית סי' יג ס"ק ט], משא"כ במחכיר את השדה, כיון שהשדה שלו והחשוד נוטל את הפירות אחרי שהגיעו לעונת המעשרות נמצא מכשילו, ולא התירו אלא אם יכול לעשר על ידו.

5. ובספר חוט שני [להלן פ"ח ה"ז ד"ה עוד] כתב ללמוד איסור זה של השכרה קודם זמן האיסור, מדברי המג"א [סי' שמז ס"ק ד] שכתב דאסור להשאיל כלי עבודה לאדם שחשוד לעשות בהם מלאכה בשבת [אם אין לתלות שלא יעשה איסור] אף שמשאילו בימות החול. [ולמכור בימות החול שרי כמו שמותר למכור כלי עבודה קודם השביעית לחשוד על השביעית]. ועיי"ש [בספר חוט שני הלכה ב] שכתב דגדר ההיתר למכור לפני השביעית הוא משום דלא מיקרי נותן מכשול או מסייע לדבר עבירה אלא אם המכשול מתייחס מיד לפעולת האיסור, אבל כשמוכר לו את הכלי קודם השביעית [וכן קודם השבת] ויכול לעשות בו מלאכה עוד קודם זמן האיסור, אין כאן התייחסות ישירה בין נתינת המכשול לבין האיסור ולא מיקרי מכשול. וכל זה שייך רק במכירה, אבל בהשאלה או השכרה מיקרי נותן לפניו את הכלי בכל שעה ושעה, וכשהלה עושה מלאכה בשביעית [או בשבת] הרי הוא כנותן לפניו מכשול.

6. דברי הר"ש לכאורה צ"ע דהא תבואת שביעית אסורה מדין ספיחין, ואם מיירי שהביאה שליש בשישית א"כ אין זו תבואת שביעית אלא תבואת שישית, ומן הסתם מיירי בזמן שאין לתלות בתבואת שישית או בתבואת חו"ל. ולא מסתבר לומר שהר"ש איירי בשדות שלא גזרו בהן איסור ספיחין כגון שדה בור. וכן יש לעיין בדברי מהר"י קורקוס המבואר להלן.

7. גם דברי מהר"י קורקוס צ"ב, שתבואת שביעית יש בה איסור ספיחין ואין מקום לדון כלל על היתר לזרותה, ומה שציין לדברי הרמב"ם [פ"ד ה"א] שמכנים מעט לתוך ביתו וחובט, היינו קודם שגזרו על הספיחין, כמבואר שם ברמב"ם [הלכה ב].

קנין הלכה

מראי מקומות

ובחזו"א [סי' יב ס"ק ח] משמע שמחמת האיסור שלא לעשות כדרך הקוצרים אסרו חכמים לזרות במזרה אפילו מעט, ורק לחבוט ולאכול התירו.

תוס' [ע"ז דף טו: ד"ה והמזרה] פירשו דמזרה היינו אחד מכלי החרישה ומהר"י קורקוס תמה על דבריהם מלשון הפסוק שנאמר תורם ברכת ובמזרה.

מעם החיתר במגל יד

כתב הרמב"ם דהא דמותר למכור לחשוד מגל יד ומגל קציר ועגלה וכליה, הוא משום שמותר לקצור בשביעית מעט מן ההפקר ולהביא על העגלה. וכן כתב הרא"ש במשנה [פ"ה מ"ו] וז"ל שמא הוא רוצה לקצור מן ההפקר ולהביא בעגלה למאכל ביתו, ואין איסור אלא להביא הרבה ולעשות אוצר עכ"ל.

והר"ש לא כתב כן, אלא כתב דמעם החיתר הוא משום שלפעמים עושין במגל מלאכה אחרת, וצ"ל להגמ' במו"ק [דף יא.] שהתירו לעשות מלאכות מסוימות של נגרות על ידי מגל משום שהוא בשינוי, 8 שאין רגילות לעשותו ע"י מגל. והוסף הר"ש דאף שהוא ע"י שינוי מ"מ חשבינן למגל כמיוחד גם למלאכת חיתר ולכן שרי למכור לחשוד.

והא דלא כתב הר"ש כהרמב"ם והרא"ש דשרי לקצור מעט במגל, הוא משום דס"ל לקמן [פ"ה מ"ו] דקצירה וביצירה כי אורחיה אסור, וכפשטיה דקרא שלא תבצור כדרך הבוצרים, ומהכא משמע דאפילו כמות מועטת אסור לבצור בכלי המיוחד לכך.

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

הלכה ד

מכירה סתם למי שאינו חשוד

ירושלמי פ"ה ה"ג.

חזו"א סי' יב ס"ק יד.

האם סתם ע"ה חשוד על השביעית

גמ' כתובות דף כד תוס' שם ד"ה שלי.

חזו"א סי' יב ס"ק יד ד"ה ולדעת.

הלכה ה

משנה פ"ה מ"ז.

ר"ש ורא"ש בשם ירושלמי.

רש"י על הר"ש והרא"ש הנ"ל.

חזו"א סי' יב ס"ק ט ד"ה שם ר"ש.

ערוך השולחן סי' כט ס"ז.

ואם הביא יותר מכאן מותר

תוי"ט בשם פירוש.

חזו"א סי' יב ס"ק ט.

ביאורים והערות

8. כפירוש זה של הר"ש, שהחיתר בגמ' [מו"ק הנ"ל] לעשות המלאכה במגל הוא מדין שינוי, כתבו גם הריטב"א ותוס' הרא"ש. ובפירוש המיוחס לרש"י לא פירש כן, אלא כתב שהחיתר משום שאינו מוליד קול.

קנין הלכה

מראי מקומות

רמב"ם פ"ד הכ"ד.

מכירה לחשוד בחו"ל

רע"ב במשנה ותוס' חדשים.

ר"ש ורא"ש בשם הירושלמי.

מראה מקומות

בדברי הרמב"ם "ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד"

בירושלמי [פ"ה ה"ג] מבואר דהאיסור הכתוב במשנה שלא למכור כלי עבודה נאמר באופן שהקונה חשוד על השביעית. ונסתפקו בירושלמי "סתמן מאי" ופשטו לקולא, דכמו שמותר למכור כלי עבודה המיוחדים לאיסור ולהיתר דתלינן בהיתר, כמו כן תלינן שהקונה אינו חשוד.

וכתבו הכ"מ והרדב"ז ושאר המפרשים דהירושלמי הוא מקורו של הרמב"ם שהתיר למכור "סתם". ומפרשים שהכוונה שמוכרים לסתם אדם שאינו יודע כחשוד, דתלינן שאינו חשוד. ולפי"ז מש"כ הרמב"ם דמוכרין סתם "למי שאינו חשוד" הכוונה למי שאינו יודע כחשוד.

והחזו"א [סי' יב ס"ק יד] לא פירש כן, אלא נקט דמש"כ הרמב"ם "למי שאינו חשוד" היינו כשאנו יודעים שאינו חשוד, ולפי"ז מש"כ הרמב"ם שמוכר לו סתם, אין הכוונה לדברי הירושלמי שהתיר בסתם אדם, אלא היינו שאין היתר למכור לו אלא באופן של סתמא, לאפקוי אם מפרש שקונה לעשות בו מלאכה אסורה זה אסור, ונתקשה החזו"א דזה פשיטא.⁹ ומבואר בדברי החזו"א [שם] שגם אדם שאין אנו מכירים אותו כלל ואיננו יודעים אם הוא חשוד, שאין מוסרין לו דמי שביעית,¹⁰ אך מ"מ מותר לסייעו ולמכור לו כלי עבודה, דתלינן בהיתר.

האם סתם עם הארץ חשוד על השביעית

בגמ' כתובות [דף כד.] הובאה משנה [דמאי פ"ד מ"ז] שמבואר בה דחמרים הבאים למכור תבואה אינם נאמנים לומר שהתבואה שלהן אינה מן החדש, והביאו תוס' [ד"ה משלי] דהרשב"א [בעל התוס'] פירש דאיירי לענין שביעית, דחשודים הם. ור"ת נחלק וסובר דסתם עם הארץ אינו חשוד על השביעית, כמבואר במשנה [בכורות דף ל.]. דהחשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית, וכן דעת הרמב"ן.

וכתב החזו"א [סי' יב ס"ק יד ד"ה ולדעת] שגם להסוברים דסתם ע"ה חשוד על השביעית היינו לענין הדינים שצריך לנהוג בפירות השביעית, אבל אין סתם ע"ה חשוד על עבודת הקרקע בשביעית.

ביאורים והערות

9. ובספר דרך אמונה [ציון הלכה אות כג] הביא דיש שפירשו שכוונת הרמב"ם לחדש דלמי שאינו חשוד מותר למכור אף בסתמא, כשאנו מפרש שקונה לצורך מוצאי שביעית.

10. ולכאורה יש לעיין בהא דאסרו למסור דמי שביעית [וכ"ש פירות שביעית] לעם הארץ, [כדלקמן הלכה י.], למה לא תלינן בהיתר שיאכלם בקדושת שביעית. וי"ל דכיון שכתבו תוס' [סוכה דף לט. ד"ה שאין] שאין מספר לדינים של קדושת שביעית, הרי זה כקרוב לודאי שגם עם הארץ שאינו חשוד על השביעית ייכשל בזה, משא"כ בשאר הדינים המבוארים בפרק זה דתלינן להיתר, אין זו תלייה רחוקה כ"כ. ועוד י"ל דכאשר מוסר לו את הדמים או הפירות שבהם עצמם ישנה הקדושה, ה"ז חמור טפי מאשר כשמוסר לו כלי עבודה וכיו"ב. [והא דתנן (פ"ה מ"ח) דמוכר לו פירות אפילו בשעת הזרע, מיירי בפירות שישית שאין בהן קדושה, והחשש הוא שמא יזרע אותם באיסור, וקמ"ל דתלינן שיאכלם ולא יזרעם וכמש"כ הר"ש, והיתר זה הוא אף בחשוד על השביעית, אבל פירות שיש בהן קדו"ש אסור למכור גם לע"ה שאינו חשוד וכנ"ל].

קנין הלכה

מראי מקומות

הלכה ה

מקור הדין שאסור למכור יותר ממו כדים ליין הוא במשנה פ"ה מ"ז, ונתפרש במשנה הטעם להיתר דמו כדים "שכן דרכו להביא מן ההפקר", וא"כ אף שהקונה חשוד על השביעית, מ"מ כמות של מו כדים יש מקום לתלות שהביאה מן ההפקר, ותלינן לקולא כשם שהתירו למכור לחשוד כלים המיוחדים לאיסור ולהיתר.

מכירה למי שאינו חשוד

הרא"ש כתב שהמשנה עוסקת בחשוד על השביעית, ולפי דבריו מותר למכור למי שאינו חשוד על השביעית כמות גדולה של כדים.¹¹

הר"ש והרא"ש הביאו שבירושלמי הקשו אולי זה שקונה מו כדים ליין וה' כדים לשמן מתכוין להשתמש בכלם ליין. [ותירצו דשני סוגי כדים הם]. והקשה הרש"ש דהא אין זה ודאי שהוא עושה כן, וא"כ נתלה לקולא שהוא דובר אמת ואכן אינו קונה הכל ליין, וכתב החזו"א [סי' יב ס"ק ט ד"ה שם ר"ש] דא"ה"ג, אך א"כ היה התנא צריך לשנות דין זה בלשון זו, מוכרין מו כדים בסתמא דתלינן בהיתר שלוקחן ליין ואם פירש שלוקחן לשמן אין למכור לו אלא ה' כדים, ומדלא פירשו כן משמע שאין חשש כלל שיקח של יין או של שמן ואת של שמן ליין וא"צ לזה היתר דתלייה.

לשון המשנה ואם הביא יותר מכאן מותר

עיין בתו"ט שהביא פירוש רבינו אליהו שפירש שאם החשוד ליקט יותר מכמות זו מותר למכור לו יותר ממו כדים, ואין חושדו אותו שליקט מן המשומר, אלא תלינן שליקט מן ההפקר יותר מהכמות הנ"ל. והחזו"א [סי' יב ס"ק ט] פירש את לשון המשנה שאף אם ידוע לנו שליקט לביתו יותר מהכמות הנ"ל של מו כדים מותר למכור לו מו כדים [ולא יותר מזה], דלענין דיעבד לא חיישינן שליקט מן המשומר.

והרמב"ם לא הביא כאן את ההלכה הזו, ותמה התו"ט למה השמיטה. אמנם כבר העירו המל"מ ושאר אחרונים שהרמב"ם הביא הלכה זו בפ"ד [הכ"ד], שם כתב את הדין שאין ללקט מן ההפקר אלא כמות של מו כדים יין וה' כדים שמן, והוסיף שאם ליקט יותר מזה מותר בדיעבד ואינו נאסר.

ועכ"פ מסתבר שלפי הרמב"ם אין היתר למכור יותר ממו כדים למי שליקט יותר, שא"כ היה לו להביא הלכה זו כאן.

לשון הרמב"ם ומוכר כדים רבות לישראל החשוד בחוצה לארץ ואינו חושש שמא יביא לארץ

מהרמב"ם משמע שההיתר למכור לחשוד בחו"ל הוא משום דא"צ לחוש שמא מכשילו באיסור, דלא חיישינן שיביא את הכדים לארץ, וכן הוא לשון פיהמ"ש דאחזוקי איסורא לא מחזקינן. ולפי"ז משמע שאם ידוע שהביא כמות גדולה של יין מארץ ישראל לחו"ל, חזר דינו להיות כמו בא"י שאין למכור לו אלא מו כדים, וכן משמע ברע"ב.¹²

אמנם הר"ש והרא"ש כתבו שבירושלמי [פ"ד ה"ג] משמע שההיתר למכור יותר ממו כדים בחו"ל, נאמר אף אם ידוע לנו שהוא כונס לתוכם יין ושמן שהביא מא"י, שלא החמירו בו חכמים כ"כ. [והנה מקורם של הר"ש והרא"ש הוא ממה שכתב הירושלמי

ביאורים והערות

11. הערוך השולחן [סי' כט ס"ז] כתב דמלשון הרמב"ם שהביא דין זה של מכירת כדים אחרי הלכה ד העוסקת במי שאינו חשוד, מוכח שגם הדין של מכירת מו כדים נאמר אף במי שאינו חשוד. וכתב הטעם משום שאין צריך יותר מכמות זו, שהרי אין ללקט מן ההפקר יותר מכמות זו, וכמו שפסק הר"מ [פ"ד הכ"ד].

12. ובתוס' חדשים הקשו על הרע"ב דהא במשנה איתא שאם הביא יתר מכאן מותר, וא"כ ה"נ אם הביא לחו"ל יין בכמות גדולה יותר ממו כדים יהא מותר למכור לו יותר כדים, [ואין זו קושיא על הרמב"ם, דכבר נתבאר שלשיטתו אין היתר למכור יותר ממו כדים אף בדיעבד, ויתכן שזה גם דעת הרע"ב]. ותירץ התו"ח דאפשר שכיון שאנו רואים שהוא עברייך, שהוציא פירות שביעית מא"י לחו"ל, חיישינן נמי שהביא מן המשומר, אך תמה דא"כ לא ימכור לו בחו"ל גם פחות ממו כדים.

קנין הלכה

מראי מקומות

"ואפילו מן הקניי בארץ", ופירשו שהכוונה שהקונה מכנים לתוך הכדים יין שהביא מהארץ. אמנם הגר"א הגיה בירושלמי דצ"ל "ואפילו הקונה מן הארץ", והיינו שזה שבא לקנות כמות גדולה של כדים גר בא", ויש מקום לחוש שמא דעתו להביאם לא"י למוכרם, קמ"ל דלא חיישינן, ולפי"ז אין מקור לדין שכתבו הר"ש והרא"ש בשם הירושלמי].

הלכה ו

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ה משנה ח ר"ש ורא"ש ור"מ, וכן תפארת ישראל.
גמ' ע"ז דף טו: בהיתר מכירת פרה.
ירושלמי פ"ה ה"ג אין למכור לאריס.

השכרת בהמה לחשוד

ירושלמי פ"ו ה"ב.

מכירת שדה

ע"ז דף טו.:
תוספתא סוף פ"ג.
חזו"א סי' יט ס"ק כב.

משאילו סאה וכו'

פ"ב מ"ח.
ירושלמי שם ה"ג.
חזו"א סי' יב ס"ק טו.

מראה מקומות

מקור הדין דמותר למכור פרה בשביעית על סמך תלייה שיכול לשוחטה הוא במשנה פ"ה מ"ח, ומשמע מלשון המשנה דמיירי בפרה המלומדת לחרוש, וכן כתב רש"י בע"ז [דף טו:].

וכתב התפארת ישראל דלא אמרינן בזה דהדמים מודיעים, והיינו דאף שהמחיר של פרה לשוחטה זול יותר מהמחיר של פרה לחרישה, והוא שילם מחיר גבוה, אפ"ה תלינן בהיתר.

בירושלמי [פ"ה ה"ג] מבואר שאם הקונה הוא אריס אסור למכור לו, דכידוע שקונה את הפרה ע"מ לעבוד בה.

השכרת בהמה לחשוד

כל ההיתר הוא רק למכור בהמה שיכול לשוחטה, אך אסור להשכירו שהרי אינו רשאי לשוחטה, ובודאי שוכרה לעבוד בה. ובירושלמי [פ"ו ה"ב] מבואר שגם במקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, דנאכל ולא נעבד, והיינו שהפירות נאכלין ואין בהן איסור ספיחין וגם לא איסור שמור ונעבד, אך יש איסור לעבוד בקרקע, אסרו להשכיר שמא שוכרה לעבוד בה בקרקע, ולא תלינן ששוכרה להוליך עמה פירות.¹³

ביאורים והערות

13. ולא נתפרש למה אין תולין לקולא ששוכרה כדי להוליך עמה פירות.
עוד משמע בירושלמי לפי פירוש הפני משה, דמה שאסרו ר' יצחק ור' אימי להשכיר בהמה במקום שנאכל ולא נעבד, הוא

קנין הלכה

מראי מקומות

מוכר לו שדה משום שראוי להובירה אבל לא שדה האילן

מקור הדין של מכירת שדה הוא בברייתא ע"ז דף טו., ב"ש אומרים לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול להובירה. ונקט הרמב"ם שגם איסור זה הוא רק בחשוד על השביעית. ומקור הדין שאסור למכור לו שדה האילן הוא בתוספתא סוף פרק ג.

טעם החילוק בין שדה הרושה לבין שדה האילן הוא משום ששדה האילן פירותיה מוכנים לצאת מן האילן, ולכן יש לחוש מפני שהחשוד יעבוד בשדה זו כדי שהאילן יוציא פירותיו, משא"כ שדה הרושה שעדיין לא נזרעה אינה נמצאת כעת כלל במצב שעומד לגדל פירות שהרי עדיין לא נזרעה ולכן יש לתלות שאולי יוביר אותה, ועוד שהדבר מצוי שבני אדם מובירים שדה לשנה אחת, כדי שבשנה שאחריה יהיו פירות טובים יותר.

וכתב החזו"א [סי' יט ס"ק כב] שאין למכור לחשוד שדה זרועה, שבוה לא קיים הטעם שיכול להובירה והיישגן שיעבוד בשדה. [ועיי"ש שכתב דהיינו במי שהוא חשוד לעבוד בשדה בשביעית, אבל במי שאינו חשוד לעבוד רק חשוד שלא לנהוג בפירות דיני שביעית מותר למכור את השדה קודם שבאו הפירות לעונת השביעית].

אם פסקו ביניהם שאין לקונה חלק באילן מותר למכור לו את השדה, שבוה אין לחוש שמא יעבוד כדי לגדל את פירות האילן, ולגבי השדה עצמו יש לתלות שיובירה.

משאלו סאה וכו' ופורט לו מעות

מקור הדין הוא בפרק ה משנה ה.

ובירושלמי [שם הלכה ג] איתא בא ומצאו מודד אינו זקוק לו, והיינו שאם מצאו מודד פירות של איסור אינו צריך לעשות דבר. וכתב החזו"א [סי' יב ס"ק טו] שהכוונה בזה היא שאין המשאל חייב לבטל את התקלה שבאה על ידו כגון שיבקשנו להחזיר את הסאה שהשאל לו, או אף יפייסנו בדמים שיחזירו לו, והטעם משום דכיון שנתן לו את הסאה בהיתר אין התקלה שלו [פירוש אין מייחסים אליו את התקלה], וסיים החזו"א וז"ל ומשמע קצת שאין קנין השאלה והשכירות מתבטל בשביל דעביד איסורא כיון שנתן בהיתר וצ"ע, עכ"ל.

הלכה ז

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ה מ"ט.

תוס' גיטין דף סא. ד"ה משאלת.

מראה מקומות

מקור הדין הוא במשנה פ"ה מ"ט. ועיין לעיל [הלכה ב-ג] שהבאנו את דברי תוס' [גיטין דף סא]. שכתבו שיש חילוק בין ההיתר הנזכר בהלכה ב-ג [ובמשנה ז שם] למכור כלי המיוחד לאיסור ולהיתר דתולין בהיתר, ובין ההיתר הנזכר במשנה זו, והיינו דהתירו מפני דרכי שלום, דההיתר דלעיל הוא תלייה גמורה יותר, ולכן שרי אף בלי הטעם דדרכי שלום, [ולדעת תוס' אין במכירה טעם דדרכי שלום ואפילו התירו למכור לכלים, דתליגן שרועה לעשות עבודה בהיתר, וכן בשדה שיכול להובירה], משא"כ הך משנה

ביאורים והערות

גם לנכרי, והטעם משום שגורם לנכרי לעבוד בקרקע, וכן אסרו שם לטחון עם הנכרי משום שגורם לו בזה לעבוד בקרקע. וצ"ע למה התיר הרא"ש לחכור נירין מעכו"ם ולא חשש להא דגורם לו לחרוש בשביעית.

קנין הלכה

מראי מקומות

דמשאלת אשה נפה וכברה אין בה תלייה גמורה בהיתר, דמיירי שידוע שאין לה אלא פירות שביעית, דהתלייה שבירושלמי שאני אומר נפה למנות בה מעות היא תלייה רחוקה, ואפ"ה התירו משום דרכי שלום.

אבל לא תבור ולא תטחון עמה

כל הא דהתירו משום דרכי שלום הוא רק להשאיל כלים, אבל לא לסייע ממש במעשה העבירה. ופירש רש"י [גיטין דף סט.]. דסיוע בגופו חמיר טפי. [ולפי מש"כ הירושלמי דתולין דשואלת נפה למנות בה מעות, הכא שמסייעת עמה בכרירה רואה בעיניה שהיא מנפה קמח של איסור].

הלכה ח

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ד מ"ג. ר"ש ורא"ש ורמב"ם בפיהמ"ש.

גמ' גיטין דף סב.

תוס' ב"מ דף צ. ד"ה חסום.

רא"ש בסוגיא ב"מ דף צ..

פ"ד מ"ג, רא"ש חורשין נירין.

רמב"ם פ"א כלאים ה"ג, וראב"ד ומהר"י קורקוס שם.

לא יסעדנו ביד

גמ' גיטין דף סב. אין עודרין עם העכו"ם.

ירושלמי פ"ו ה"ב אסור לטחון עם העכו"ם.

רדיית הכוורת

ירושלמי פ"ד ה"ג.

רדב"ז ומהר"י קורקוס על הרמב"ם.

חוכרין נירין

פרק ד מ"ג, ר"ש רא"ש ור"מ בפיהמ"ש.

מראה מקומות

מחזקין ידי נכרים בשביעית בדברים בלבד

המקור הוא במשנה פ"ד מ"ג, עיי"ש דאיתא דמחזיקין ידי נכרים בשביעית, ובגמ' [גיטין דף סב.]. הקשו דהא אין עודרין עם העכו"ם בשביעית, והשיבו לא צריכא למימרא להו אחזיקו בעלמא, דהיינו שאינו מסייעו ממש בעבודה רק מחזקו בדברים, וזה המקור למה שכתב הרמב"ם שמחזיקין בדברים בלבד.

והר"ש והרא"ש הביאו שנהלקו ר' חייא ור' אמי בירושלמי בביאור הא דמחזיקין ידי נכרים בשביעית, חד אמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא, פירוש שאומר לו חרוש בה היטב ואני אקח אותה ממך [בקניה או בשכירות] אחר השמיטה, וחד אמר איישר, פירוש שאומר לו תחזק וכיו"ב.

קנין הלכה

מראי מקומות

ולא התפרש אם מאן דס"ל דאומרים לו איישר חולק על מאן דס"ל דאמרינן לי' חרוש בה טבאות, או שאינו חולק ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ומלשון הר"ש שכתב שנחלקו בזה בירושלמי, וכן ממה שכתב שבבבלי במסכת גיטין מבואר כמ"ד איישר נראה קצת שנחלקו לדינא. וכן משמע במהר"י קורקוס שכתב שמהרמב"ם משמע כהר"ש. אמנם הסמ"ג [עשין קמח] כתב בפשיטות דאמרינן ליה חרוש בה טבאות וכו', ומשמע שנקט זאת כהלכה פשוטה שאין בה מחלוקת. וע"ע בתוס' ב"מ [דף צ. ד"ה חסום] שהביאו ג"כ את הדיעה הזו שאומר לו חרוש בה טבאות כהלכה פשוטה, ומשמע דס"ל שלא נחלקו בזה.¹⁴

בשדה של ישראל

בשדה של ישראל אין להרשות כלל לנכרי לעבוד, ולפי כמה ראשונים שהובאו לעיל [פרק א] יש בזה איסור תורה על הישראל משום איסור שביתת שדהו, ולפי הראשונים שאינם סוברים איסור זה, יש בזה עכ"פ איסור דרבנן מדין אמירה לנכרי, דקיי"ל לאיסור אמירה לנכרי גם בשאר איסורי תורה.

בדברי הרמב"ם שלא יסעדנו ביד

המהר"י קורקוס ציין לגמ' בניטין [דף סב.] דאין עודרין עם הנכרי בשביעית.¹⁵

מותר לרדות עמם הכוורת

המקור הוא בירושלמי פ"ד ה"ג דמותר לרדות עמו.

וכתב הרדב"ז דעם ישראל החשוד אסור לרדות מכוורת המחוכרת לקרקע, דמיחזי כעבודת קרקע. ומהר"י קורקוס כתב דמותר לרדות גם עם ישראל, עיי"ש.

ביאורים והערות

14. להך צד שנחלקו בזה בירושלמי, והר"ש והרמב"ם פוסקים שאין לומר לנכרי חרוש בה טבאות וכו', יש לעיין אם טעם הסוברים כן הוא משום שסוברים שיש בזה לתא דאמירה לעכו"ם שבות, או שאינו מצד הלכות אמירה לנכרי, שהרי הנכרי עושה בתוך שלו ולהנאת עצמו כדי להרויח, אלא שיש גנאי בעידוד הנכרי לחרוש בשביעית, דבר שהתורה לא רצתה בו, ובפרט בשביעית שיש דיעות בראשונים שאנו מצווים על שביתת הארץ.

ועיין בתוס' [ב"מ דף צ.] שדנו אם מותר לישראל למסור פרתו לנכרי ולומר לו חסום פתי ודוש בה בתבואה שלך, שאין הישראל מרויח בפעולה זו ואינה לצורכו רק לצורך הנכרי, או שגם בזה תיקנו חז"ל איסור אמירה לעכו"ם, וכעין זה דנו התוס' אם מותר ליתן בשבת בשר לנכרי ולומר לו קח בשר זה ובשל אותו לצרכך, שגם בזה אין הישראל נהנה מהבישול של הנכרי. וסברו תוס' לפשוט היתר בזה מהירושלמי דשביעית שאומר לנכרי חרוש בה טבאות ואנא נסיבנא לה בתר שמיסתא, דמבואר שאין בזה איסור אמירה לנכרי, והטעם משום שהנכרי עושה את המלאכה עבור עצמו וה"נ יהא מותר ליתן נכרי בשר ולומר לו בשל אותו לעצמך. [בשער המלך (הלכות שכירות) תמה על תוס' דהא ישראל נהנה מהחרישה של הגוי בשביעית, שהרי הוא רוצה ליקח את השדה אחר השביעית כשהיא חרושה, ואין זה דומה לאומר לנכרי לבשל הבשר לעצמו, ונדרחק לתרץ שאין הישראל מתכוין כלל ליקחנה אחר השביעית אלא אומר לגוי רק דברים בעלמא, וראה עוד להלן]. ודחו תוס' דבשביעית מיירי באופן שהנכרי כבר עוסק במלאכה, והישראל רק מעודד אותו לכך, והתירו משום דרכי שלום, אך אה"נ שאין לומר לנכרי לחרוש והישראל יקחנה.

ולולי דברי שעה"מ הנ"ל היה נראה לבאר בכונת תוס' שאף באופן שהישראל מתכוין ליקח את השדה, מ"מ עיקר עבודת הנכרי היא לצורך עצמו ולהנאתו, ולכן לא קיים בזה האיסור הרגיל של אמירה לנכרי, אבל אם אוסרים לומר חסום פתי ודוש בה, אף שאין הישראל נהנה מהחסימה כלל, דסו"ס מוסר לו פרה שהגוי עושה בה מעשה איסור ומיחזי כשלוחו, וכן בנותן לו בשר והגוי מבשלו, שיש לישראל שייכות לפעולת הנכרי בזה שמסר לו את הבשר וה"ז נראה כשלוחו, כן [נקטו תוס'] באומר לו חרוש ואנא נסיבנא יש לאסור, שגם זו צורה של שייכות בעלמא, שתוס' דנים לאוסרה אף שעיקר מעשה הנכרי הוא לצורך עצמו. ונמצא שלפי מה דנקטו תוס' שיש איסור אמירה לנכרי באומר חסום פתי ודוש בה יש גם איסור לומר לנכרי לחרוש שדה בשביעית כדי שהישראל יקחנה במוצאי שביעית.

15. ובספר דרך אמונה ציין לירושלמי [פ"ו ה"ב] דגם אסור לטחון עם הנכרי את תבואתו.

קנין הלכה

מראי מקומות

חוכרין מהן נירין

המקור הוא במשנה פ"ד ה"ג. וכתב הרמב"ם הטעם משום שאינם בני חיוב לקנוס אותם, ובא לאפוקי שאין חוכרין נירין מישראל בתורת קנס על שחרשו בשביעית.

ומשמע ברמב"ם דאיירי כאשר השדה כבר חרושה, שהגוי כבר חרשה בשביעית, ושרי לחכור אותה, דאין סיבה לקנוס. והר"ש והרא"ש פירשו שהוא חוכר מהנכרי לפני החרישה. וכתב הר"ש שזה מותר אף שגורם לנכרי לחרוש בשביעית, וגם הרא"ש כתב שמתנה עם הגוי בשביעית שימציא לו שדה חרושה במוצאי שביעית. ועיין בהערה לעיל שהארכנו אם יש בזה איסור אמירה לנכרי.

הלכה ט

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

פרק ו מ"ב, ר"ש ורא"ש וריבמ"צ ור"מ בפיהמ"ש.
רש"ש.

ירושלמי פ"ו ה"ב, סיוע לגוי.

מראה מקומות

מקור הדין הוא בפרק ו מ"ב. ובביאור הא דאמרו דבסוריא דשים וזורים אבל לא קוצרים, פירשו הר"ש והרא"ש והריבמ"צ דמיירי שהבעלים חשוד על השביעית, ובא"י אסור לסייעו אף בתלוש, וכדתנן לעיל [פרק ה משנה ט] "אבל לא תבור ולא תטחון עמה", וקמ"ל דבסוריא שקדושתה מדרבנן משום שכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש הקלו בתלוש ולא במחובר.

וכתב המהר"י קורקוס שזה גם הפשט ברמב"ם, דאיירי בחשוד על השביעית.

ולולי דבריו היה מקום לפרש, וכן פירש הרש"ש, דלא איירי בפועל העושה מלאכה אצל חשוד, אלא באדם העושה בשדה שלו, שבא"י יש איסור תורה שלא יקצור כדרך הקוצרים, ופירש הרמב"ם [לעיל פרק ד ה"א] דהיינו שלא יקצור כל השדה ויעמיד כרי וידוש. ונקט הרש"ש שהאיסור להעמיד כלי ולדוש אינו מה"ת אלא מדרבנן, ובסוריא הקלו לדוש ולזרות בתלוש, ולא הקילו לקצור ולבצור כל השדה, שאלו הן עבודות במחובר האסורות בא"י מהתורה.¹⁶

הלכה י"ב

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

מסירת דמי שביעית לע"ה

גמ' סוכה דף לט. תניא אין מוסרין, עד ע"ב בכדי מן שנו.

ביאורים והערות

16. תוספת עיון

האם האיסור הוא גם לעשות עם גוי

בירושלמי [פ"ו ה"ב] נסתפקו מהו לטחון עם הגוי בארץ, א"ל מתניתא אמרה שהוא אסור דתנינן עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר, הא בארץ אפילו בתלוש יהא אסור. ומבואר מזה שהירושלמי פירש שהמשנה אסרה במחובר בסוריא אף עם הגוי, וכן פירש הגר"א על הירושלמי, וכן כתב מהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם, עיי"ש. אמנם כל זה צ"ע דהא קיי"ל דיש קנין לגוי בסוריא להפקיע מידי חיובי המצוות, ומותר לישראל לחרוש ולזרוע את קרקע הגוי שבסוריא, ואיך יתכן שיהיה איסור לסייעו בקצירה, וצ"ע. [ועיין בפירוש הפ"מ בהמשך דברי הירושלמי שנקט דרב הושעיא פליג על אלו שאסרו לטחון עם העכו"ם בא"י].

קנין הלכה

מראי מקומות

רש"י שם ד"ה אין.
 רמב"ם בפיהמ"ש סוכה פ"ג בדין הקונה לולב בשביעית.
 תוס' שם ד"ה שאין.
 ר"ש פ"ז סוף מ"ג.

מסירת פירות שביעית לע"ה

משנה מעשרות פ"ה מ"ג.
 תוספתא שביעית פ"ו הי"א.
 חזו"א סי' יב ס"ק יז

קניה בהקפה

תוס' ע"ז דף סב: ד"ה יאות.
 רמב"ן שם.

עבר ומסר דמי שביעית לע"ה

ברייתא סוכה דף לט.
 תוס' ד"ה מעות וריטב"א שם.
 תוס' קידושין דף נו. ד"ה מתקיף.

הלוקח מן המשומר

רמב"ם ומהר"י קורקוס.
 רמב"ן פ' בהר וריטב"א סוכה דף לט.
 תוס' סוכה דף לט: ד"ה בד"א.
 ירושלמי פ"ט ה"א במקרה שידוע שהפירות משומרים.

הלכה יא

גמ' סוכה דף לט. אי הכי לולב נמי עד דף מ. סתם עצים להסקה הן עומדין.
 רש"י דף מ. ד"ה יצאו.
 רמב"ם לעיל פ"ד הי"ב גבי זמן קדו"ש באתרוג וכ"מ שם.
 רמב"ם בפיהמ"ש סוכה [שם] לענין קדו"ש בלולב.
 פסקי רי"ד סוכה שם בדין קדו"ש בלולב.

עניני הבלעה

גמ' סוכה דף לט. לא רצה ליתנו לו במתנה וכו'.
 גמ' בכורות דף לא: ומעשר בהמה ששחטו מבליע בעור וכו' עד שם דף לב. מר כי אתריה ומר כי אתריה.
 רש"י סוכה דף לט. ד"ה מבליע.
 רמב"ם בכורות פ"ו ה"ח.
 ר"ש פ"ז מ"ג ד"ה ירושלמי.
 שפת אמת סוכה דף לט..

קנין הלכה

מראי מקומות

חזו"א סי' יג ס"ק כ ד"ה שם.

האם הבלעה מתירה איסור סחורה

תוספתא פ"ו הט"ו, ירושלמי פ"ז ה"א החנווני.

ר"ש פ"ז מ"ג ד"ה ירושלמי.

שפת אמת סוכה דף לט..

ספר ציץ הקודש סי' טו בשם מהרי"ל דיסקין.

ידב"ז על פאת השולחן פ"ה סי"ח וכן בהגהה בסוף הספר על משמרת לבית.

גמ' בכורות דף לב מהו להבליע בעצמות.

גמ ב"ב דף נו. שומרי ספיחין וכו'.

הלכה י והלכה יב

מראה מקומות

מקור הדין שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ יותר ממוזן ג' סעודות הוא בברייתא המובאת בגמ' [סוכה דף לט.].

והראשונים כתבו טעם לאיסור זה:

[א] כתב רש"י [שם ד"ה אין] שהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, שכל פירות שביעית חייבין להתבער בשביעית הן ודמיהן ולא שיעשה בהן סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר, ועמי הארץ חשודים על זה והלכך אין מוסרין להן דמי שביעית משום ולפני עור לא תתן מכשול. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה שהחשש הוא שמא יעשה במעות סחורה או ישמור יותר מהשיעור המותר [והיינו שאם שומר הרבה פירות שביעית או דמי שביעית זה עצמו כעין סחורה, א"נ דאסור לשמור לאחר זמן הביעור].

[ב] תוס' [סוכה דף לט. ד"ה שאין] כתבו שהחשש שמא ע"ה לא יקנה אוכל במעות האלו אלא יקנה בהמה טמאה או חלוק ומגעלים או ישלם מהם לבעל מלאכה וכל זה אסור, וסיימו תוס' דאין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית. 17

טעם ההיתר למסור מעות בשיעור מוזן ג' סעודות

כתב רש"י [סוכה דף לט. ד"ה יותר] דשרי למסור מעות בשיעור ג' סעודות, דהקלו חכמים משום כדי חייו של המוכר למסור לו מעות בשיעור אכילת יום אחד, וכיון שאיכא למימר שצריך את המעות לסעודת שבת הקלו בשיעור ג' סעודות, וכיון שהקלו בערב שבת הקלו בשעור זה לכל ימות השבוע. גם הרמב"ם כתב [הלכה יב] שטעם ההיתר לשיעור ג' סעודות הוא משום כדי חייו של המוכר. 18

מסירת פירות שביעית לעם הארץ

במשנה [פרק ה מעשרות מ"ג] מבואר דאסור למכור לחשוד על השביעית שדה שיש בה פירות שביעית שהגיעו לעונת המעשרות דהיינו לשיעור שיש בהם קדושת שביעית.

ובתוספתא [פ"ו שביעית ה"א] איתא אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית אלא מוזן ג' סעודות, במה דברים אמורים בדבר המתקיים, אבל בדבר שאינו מתקיים אפילו מאה סעודות מותר. וכתב החזו"א [סי' יב ס"ק יז] דהטעם שהתירו בדבר שאינו

ביאורים והערות

17. והר"ש [פ"ז סוף מ"ב] כתב בכלל החששות גם שמא ע"ה יאכל את הפירות שלא כדרך, כגון שיכוס חיטים ויאכל תרדים לא מבושלים ויבשל מאכל בהמה.

18. בעיקר שיעור זה של ג' סעודות כתב הר"י מלוניל דהיינו מעות בשיעור שאפשר לקנות מהן ג' סעודות של לחם ויין.

קנין הלכה

מראי מקומות

מתקיים הוא משום דעיקר החשש בפירות שביעית הוא משום אוצרי פירות, שהיו אוצרים את הפירות בבתיהם עד שיעלה מחירם, ובדבר שאינו מתקיים אין חשש זה. [אך לא חששו שמא יאכלם שלא כדרך אכילתם או שמא יפסידם דאין זה שכיח, ובעלמא תלינן בהיתור אף במוכר לחשוד, וכמבואר בגמ' ע"ז (דף טו:)] ובהלכה הקודמת ברמב"ם¹⁹.

קניית פירות שביעית מעם הארץ בהקפה

מותר לקנות פירות שביעית מעם הארץ באופן שאין הדמים מתקדשים בקדושת שביעית, כגון שמכרם בהקפה. ולדעת תוס' [ע"ז דף סב: סוד"ה יאות] כל שמכר לו בהקפה אין המעות מתקדשות אף אם שילם לו קודם שהקונה אכלם, ולדעת הרמב"ן [שם] אם שילם בזמן שהפירות אצל הקונה מתקדשות המעות, ורק אם אכל את הפירות או מכרם לאחר ואח"כ שילם את המעות, לא חל עליהם שם של דמי שביעית. וכתב החזו"א שאפשר להקל כתוס'.

עבר ומסר דמי שביעית לעם הארץ

בברייתא [סוכה דף לט:]. איתא דאם מסר לע"ה מעות ביותר משיעור ג' סעודות והמעות נתקדשו, יאמר הרי מעות הללו מחוללות על פירות שיש לי בתוך ביתי, ואוכל את הפירות האלו בקדושת שביעית. ונחלקו הראשונים בחילול זה של המעות:

א. תוס' [ד"ה מעות] והריטב"א כתבו שהוא קנס, ובאמת אין המעות מתחללות והן נשארות בקדושתן ביד הע"ה.

ב. תוס' [קידושין דף נו. ד"ה מתקיף] כתבו בשם הר"ר מאיר שהחילול חל מן הדין, דכות הוא לו שיחללו את המעות עבורו. [תוס' איירו לענין המחלל מעות מע"ש שמסר לחברו].

והרמב"ם לא הביא דין זה שאם מסר דמי שביעית עליו לחללם, והעירו בזה האחרונים [כפות תמרים, ערוך לנר, שפת אמת בסוכה דף לט:].

גמ' סוכה דף לט: אבל הלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר אסור

הראשונים נחלקו בדין זה של הלוקח מן המשומר:

- א. הרמב"ם [הלכה י] נקט שאסור ליקח אפילו בכל שהוא, ולשון חצי איסר אינו בדוקא.
- ב. הרמב"ן [פ' בהר] והריטב"א [בסוכה] נקטו שהאיסור הוא רק בשיעור חצי איסר, אבל בפחות מכאן שזו כמות מועטת מאוד לא גזרו חכמים.

עוד נחלקו הראשונים בביאור האיסור של הלוקח מן המשומר:

- א. דעת ר"ת [בתוס' סוכה דף לט: ד"ה בד"א] וכן דעת הבעה"מ [סוכה שם] שהפירות שנשמרו באיסור אסורים, מהפסוק ואת ענבי גזירך לא תבצור.²⁰
- ב. תוס' [סוכה שם] ביארו שהאיסור הוא מצד מסירת דמי השביעית לע"ה, והחמירו טפי בלוקח מן המשומר, [אך ס"ל בפירות שנשמרו לא נאסרו].

ובעיקר הביאור של לוקח מן המשומר, דעת רש"י ותוס' שהכוונה שידוע שהבעלים שמרו על הפירות באיסור ולא הפקירו אותם

ביאורים והערות

19. וכתב בספר דרך אמונה [ביה"ל ד"ה כשם] דלפי הר"ש [פ"ז סוף מ"ג] שחשש גם שמא יאכלם הע"ה שלא כדרך אכילתן, יש לשאול למה התיר למסור לו דבר שאינו מתקיים, ניחוש שמא יאכלנו שלא כדרך. וכתב ליישב די"ל דרק כאשר הפירות שוהים אצלו זמן מרובה חששו שמא יארע שיאכל מהם שלא כדרך אכילתם, אבל בדבר שאינו מתקיים, השוהה אצלו רק זמן קצר לא חששו לזה.

20. וכן הוא בפסקי הרי"ד בסוכה, ולמד זאת מדרשא אחרת, והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, מן השבת אתה אוכל ואי אתה אוכל מן המשומר.

קנין הלכה

מראי מקומות

כדין. ומהר"י קורקוס כתב שלרמב"ם יש שיטה חלוקה, דכתב בפייהמ"ש שהמשומר הם פירות שברוך כלל אדם שומרם ומצניעם שלא כדין, לאפוקי ירקות שחזקתם מן ההפקר שאין אדם רגיל לשומרם ולהצניעם.²¹ והנפק"מ היא כשאין ידוע אם אדם זה שמרם, שלפי רש"י ותוס' אין איסור ולפי הרמב"ם אסור לקנותם.²²

פירות שחזקתן מן ההפקר מותר ליקח מזון ג' סעודות

בירושלמי איתא שאם ידוע שאדם מסויים שמר פירות אלו אסור ליקח מהם.

הלכה יא

מקור הדין הוא במשנה ובגמ' סוכה דף ל"ט, וביארו בגמ' שמדובר בכניסת השנה השביעית, והתנא הזה סובר שבאתרוג אוליין בתר לקיטה, וכיון שנלקט בשביעית הרי הוא קדוש בקדושת שביעית, ולגבי הלולב מבואר בגמ' [שם] שאינו קדוש משום שאוליין בו בתר חנטה, וחניטת הלולב היתה בשנה הששית.

עוד נתבאר בגמ' [שם דף מ.] דלולב שגדל בשביעית יש בו קדושת שביעית משום שהנאתו וביעורו שוין, ופירש"י [ד"ה יצאו] שהלולב משמש כמטאמא, והוא מתבלה ומתבער מן העולם תוך כדי השתמשות בו, משא"כ שאר עצים שעומדים להסקה הנאתם אחר ביעורם.

ולהלכה נחלקו הראשונים הן באתרוג והן בלולב:

א. לגבי אתרוג דעת הרמב"ם [לעיל פ"ד ה"ב] שאוליין בו בתר לקיטה והוא קדוש בקדושת שביעית, אך כתב הכ"מ שהרמב"ם פסק כן מספק, ולכן לענין מעשרות אוליין בתר החנטה.

ודעת רש"י ותוס' והראב"ד להלכה דאוליין בתר חנטה לחוד, ולכן אתרוג שהנט בששית ונכנס משישית לשביעית אין בו קדושת שביעית.

ב. לגבי לולב דעת רש"י ותו' ור"ח והמאירי [סוכה דף מ.] שיש בו קדושת שביעית הואיל והוא משמש כמטאמא.²³ ודעת הרמב"ם [פייהמ"ש בסוכה] ופסקי הרי"ד שאין בלולב קדושת שביעית הואיל והוא כשאר עצים.

מבליע לו דמי אתרוג בלולב

מקור הדין הוא בגמ' סוכה [דף ל"ט.], ומשמע בגמ' דמכח ההבלעה אין הדמים מתקדשים בקדושת שביעית, ומתבאר מזה שההבלעה מהניא גם לדינים דאורייתא. [ובגמ' בכורות (דף לא):] הובא ענין הבלעה גם לגבי האיסור למכור מעשר בהמה, ושם לא מצינו שהקלו אלא בדרבנן, דהיינו דמעשר בהמה שנשחט, אשר איסור מכירת בשרו אינו אלא מדרבנן (כמבואר בגמ' שם), אפשר למוכרו בהבלעה שמבליע את בשרו בעור ובגידים, אך לא הובא שם ציור של הבלעה בדאורייתא.²⁴

ביאורים והערות

21. ועיי"ש במהר"י קורקוס שכתב דלפי הרמב"ם נמצא שאתרוג הוא מכלל הדברים המשומרים ולכן אסור ליקח ממנו גם פחות ממזון ג' סעודות, ומתיישבת קושית התוס' בסוכה [דף לט. ד"ה יותר] עיי"ש.

22. וכן כתב המאירי בסוכה [שם]. עוד הוסיף המאירי שאף בדברים שלפעמים שומרים אותם, אם ראה שהע"ה ליקט אותם מן ההפקר מותר ליקח מזון ג"ס.

23. בזמנינו שאין רגילים להשתמש בעלי הלולב כמטאטאין עכ"פ בארץ ישראל, הביא הדרך אמונה [ציון ההלכה אות קיז] בשם החזו"א שצידד להקל שאין בו קדושת שביעית, אבל לעצמו החמיר בזה החזו"א, וגם מהרי"ל דיסקין חשש בזה והצריך להבליע את הלולב בהדסים.

24. אמנם אפשר משום שכל זמן שהבהמה של המעשר חיה חל איסור תורה של המכירה על כל חלקיה, גם על העור והגידים, ולא שייך להבליע את הבשר בהם.

קנין הלכה

מראי מקומות

באיזה אופן נעשית ההבלעה

כתב בספר שפת אמת [סוכה דף לט.]. דנראה שנחלקו רש"י והרמב"ם באופן ההבלעה:

א. רש"י [שם ד"ה מבליע] כתב וז"ל ימכור לולב ביוקר עד שיתן לו אתרוג במתנה עכ"ל, ומשמע שצריך לומר במפורש שהאתרוג ניתן במתנה והמעות ניתנים רק עבור הלולב.

ב. הרמב"ם כתב וז"ל מבליע לו דמי אתרוג בדמי הלולב עכ"ל, ופירש השפ"א שגם בסתמא, אם משלם לו בעד הכל ה"ז מועיל, ודי בזה שתהא דעת הלוקח ליתן את כל המעות עבור הלולב ולא עבור האתרוג כדי שלא ייחשבו התשלומים דמי פירות שביעית. [והוסיף דאעפ"כ אין כאן איסור גזל בזה שאינו משלם עבור האתרוג, כיון שאין למכור נפק"מ בזה דסו"ם משלם לו כפי רצונו].²⁵

וע"ע בר"ש [פ"ז מ"ג] שעסק בשניים שליקטו פירות כל אחד לעצמו, ואחד מוכר עבור שניהם, וכתב שמוכר את של שניהם בבת אחת וזה הוא כעין הבלעה. וכתב החזו"א [סי' יג ס"ק כ ד"ה שם] שהיינו משום שלא ייחד דמים לכל אחד בנפרד, ותמה החזו"א דא"כ גבי הבלעת אתרוג בלולב צ"ע, מה בכך שמכר בבת אחת מ"מ יתפשו הדמים שכנגד האתרוג בקדושת שביעית.

דין הבלעה לענין שכר שבת

בגמ' ב"מ [דף נח] איתא השוכר את הפועל לשמור את הפרה וכו' אין נותנים לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו, היה שכיר חודש וכו' נותנין לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. ומבואר שכאשר הפועל אינו נשכר רק לשבת אלא לתקופה יותר ארוכה הכולל גם זמנים שמותר ליקח עליהם שכר, אין בזה איסור שכר שבת. אמנם גדר הבלעה זו שונה מגדר הבלעה בשביעית, שגדר ההבלעה בשכר שבת מפורש כברייתא שבשכיר חודש אחריות שבת עליו, והיינו שמכח ההבלעה מותר לו להיות שכיר גם בשבת, ולא שהפועל עובד בשבת בחינם והשכר ניתן על ימי החול, ואין זה כמו לענין דיני מסירת דמי שביעית לע"ה דפירש"י שהאתרוג ניתן לו במתנה והלולב נמכר בדמים יקרים.

האם ההבלעה מתירה גם איסור סחורה

בגמ' [סוכה דף לט.]. מובא דין הבלעה לענין איסור מסירת דמי שביעית לע"ה, והיינו שע"י ההבלעה לא חל על המעות דין של דמי האתרוג הקדוש בקדושת שביעית. ועיי"ש בתוס' [ד"ה וליתבי] שביארו שהגמ' מיירי באופן שאין איסור סחורה במכירה הזו. ונחלקו האחרונים אם הבלעה מותרת גם במכירה שיש בה איסור סחורה, כגון שלקט ע"מ למכור או שקנה בזול ע"מ למכור

ביאורים והערות

25. ולכאורה הבנה זו של השפ"א ברמב"ם אכתי טעונה ביאור, שכיון שהקונה נתן בסתמא מעות עבור כל המקח ורק בלבו חשב שהמעות הן עבור הלולב בלבד, ה"ז בגדר דברים שבלב ואינם דברים, ואיך תועיל סברא כזו בדאורייתא [שהרי כבר נתבאר שהבלעה זו גורמת לכך שלא תחול קדו"ש על הדמים, ובזמן ששביעית היתה מן התורה היה בזה דין דאורייתא]. אמנם ברמב"ם [הל' בכורות פ"ח ה"ח] לענין הבלעה במכירת מעשר בהמה, משמע כסגנון השפ"א, עיי"ש שכתב אם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין ומכר הכל בהבלעה מותר עכ"ל. ומשמע שהמכירה נעשית על הכל, אלא שהבליעו את דמי הבשר בדמי העור והגידין, אך שם איירי בדרכן דמיירי שכבר שחט את בהמת המעשר, וי"ל שבדרכן הקלו כל שאין המכירה ניכרת להדיא.

ויש לעיין לפי רש"י במקרה שהבליע דמי אתרוג בלולב ולבסוף נמצא האתרוג פסול, האם יוכל לטעון טענת מקח טעות או שיאמר לו המוכר שהטעות היא באתרוג שניתן לו במתנה, וא"כ בטלה המתנה, אך מקחו של הלולב במחיר הגבוה לא יתבטל, או דיכול הקונה לטעון שלא הסכים לשלם דמים מרובים עבור הלולב אלא בתנאי שיתן לו אתרוג במתנה, וכל שבטלה מתנת האתרוג בטל כל המקח. וכן יש לעיין בציוור הפוך, שהלולב נמצא פסול, האם יצטרך המוכר להחזיר לו את כל המעות, והקונה יחזיק באתרוג שניתן לו במתנה, או שיכול המוכר לומר דלא נתן את האתרוג במתנה אלא בתנאי שיקנה ממנו את הלולב בדמים מרובים, וכל שבטלה קניית הלולב בטלה מתנת האתרוג. וכן יש לעיין בכל זה בדעת הרמב"ם לפי ביאור השפ"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

ביוקר, אך מבליע את פירות השביעית בפירות שישית:

א. השפת אמת [סוכה שם] נקט שהבלעה אינה מתרת איסור סחורה, וכן נקט הגרא"מ שטיינברג [בעל שו"ת מחזה אברהם במכתבו הנדפס בתוך הגהות משמרת לבית של הגר"נ ויידנפלד שבסוף ספר בית הרידב"ז] וכן מביאים בשם החזו"א [דרך אמונה פ"ח ס"ק פח].

ב. מהרי"ל דיסקין [הובא בספר ציץ הקודש סי' טו] והרידב"ז [בהגהתו למכתב הנ"ל של הגרא"מ שטיינברג] כתבו שהבלעה מתרת גם איסור סחורה.

ולכאורה יש להביא ראיה שהבלעה מתירה איסור סחורה מהירושלמי [פ"ז ה"א הובא בר"ש פ"ז מ"ג], דאיתא התם דמוכר אדם את שלו ואת של חברו, והיינו דנתבאר שם דאם אדם מוכר מה שליקט אדם אחר אין בזה איסור סחורה, ורק אם מוכר מה שליקט בעצמו או עובר באיסור, דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה, ולכן אם ליקט אדם לעצמו וגם חברו ליקט לעצמו ומכר אחד מהם את שני החלקים בבת אחת ה"ז מותר. וכתב הר"ש הטעם דהוי כעין הבלעה, וציין לגמ' סוכה הנ"ל דמבליע דמי האתרוג כלולב, וכתב וז"ל אע"ג דמיידי התם לענין דמי פירות שביעית לע"ה, ה"נ לענין סחורה הוי כמבליע שלו בשל חברו.

וכתב השפ"א לדחות ראיה זו, דהתם שאני דכיון שכאשר מוכר מה שליקט אדם אחר אין לזה שם של מעשה סחורה, נמצא שעל ידי שמבליע את מה שהוא בעצמו ליקט, ה"ו מאבד שם מעשה סחורה גם מהפירות האלו שהוא עצמו ליקט. אבל כשמבליע פירות שביעית בפירות שישית אין זה מאבד שם סחורה, שהרי מכירת פירות השישית היא מעשה סחורה, אלא שלא נאסר, וא"כ אין בכח ההבלעה למחוק שם מעשה סחורה ממכירת פירות השביעית.

אמנם הרידב"ז הביא ראיה נוספת להא דהבלעה מתרת איסור סחורה מהתוספתא [פ"ו הט"ו] המובאת בירושלמי [פ"ז ה"א],²⁶ החנווני שהיה מבשל ירק של שביעית לא יהא מחשב שכרו מירק [פירוש מהירק הנ"ל של השביעית] אבל מחשב הוא מיין ושמן [פי' של שישית] ושכר במלה. [עוד איתא שם בירושלמי דרבי לא (שם אמורא) מפקד לאילין הלמרייא לא תהוון מחשבין אנריכון על משתא אלא על חוטיא]. ולכאורה מפורש שהבלעה מתרת איסור סחורה. [ואולי השפ"א יפרש דאינו לוקח תוספת דמים על הירקות אלא לוקח רק את מחיר היין והשמן, והבטלה שלן].

ואין להביא ראיה שההבלעה מתרת איסור סחורה מהגמ' בכורות שמבואר בה שהבלעה מתרת מכירת בשר מעשר בהמה, דהתם אין איסור לסחור במעשר בהמה אלא האיסור הוא למכרו, ומכח ההבלעה דיינינן כאילו אינו מוכרו אלא נותנו במתנה [או עכ"פ אינו נראה כמוכרו] אבל האיסור בפירות שביעית הוא שלא לסחור בהם, וכל שמוכר הכל ביחד ולוקח יותר דמים על הלולב משום מתנת האתרוג, י"ל שנמצא שעשה סחורה באתרוג.²⁷

האם אפשר להבליע בדבר ששווי מועט

בברייתא בכורות [דף לא:]: התירו להבליע את הבשר בעור ובגידין, ואמרו בגמ' דאף שמוכחא מילתא שיש כאן הערמה מ"מ שרי. ובדף לב. אסרו להבליע בעצמות לחד מ"ד, ופירש"י שהעצמות לא היו שוות כלום, אך ברמב"ם [פ"ו בכורות ה"ח] משמע שאף אם העצמות שוות משהו אסור להבליע בהם, ורק אם הם יקרות מותר [והיינו יקרות כעין עור וגידין], ומבואר ברמב"ם

ביאורים והערות

26. יש דפוסי ירושלמי שדין זה מובא בהם בהלכה ג.

27. בקונטרס קדושת שביעית [תשכ"ו] הביא הגר"א הורביץ ששמע בשם החזו"א שיש איסור סחורה גם בהבלעה, דאטו חנווני שמחלק פירות במתנה לקראת החגים כדי שיקנו ממנו לא מיקרי עושה סחורה בפירות אלו, וכן הוא בספר ארחות רבנו [ח"ב עמ' שמג].

קנין הלכה

מראי מקומות

דשוויות מועטת מאד אין די בה כדי להבליע, 28.

הלכה יג

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה מעשרות פ"ה מ"ח, ר"ש ורא"ש ורמב"ם.

רמב"ם פ"ב תרומות הי"ב.

רדב"ז על הרמב"ם.

חזו"א מעשרות סי' ב ס"ק ז.

חזו"א מעשרות סי' א ס"ק יט.

מראה מקומות.

מקור הדין הוא במשנה פ"ה דמעשרות מ"ח. ונחלקו הראשונים בביאורה:

- א. הר"ש והרא"ש ביארו ע"פ הירושלמי [פ"ב דרמאי ה"א], שההיתר בירקות השניים במשנה הוא משום שחזקתם מחו"ל.
- ב. הרמב"ם [פ"ב תרומות הי"ב] פירש שההיתר בירקות אלו הוא משום שחזקתם מן הפקר.

עוד נחלקו הראשונים, שהר"ש והרא"ש כתבו ע"פ הירושלמי שמותר לקנות גם מחשוד על השביעית, וברמב"ם [הלכה יד] מבואר שבחשוד אין היתר. וכתב החזו"א [מעשרות סי' א ס"ק יט] שהרמב"ם מפרש דהירושלמי שהתיר לקנות מחשוד איירי לענין עיקר דין החשש של פירות שביעית, שבפירות אלו אין חשש, אבל עדיין יש קנס המבואר להלן [הי"ד] שלא לקנות מחשוד שום דבר שיש לו זיקת שביעית. [ונפק"מ אם קיבל במתנה, א"נ אם עבר וקנה, שבוה אין קנס ופירות אלו מותרים].

השיעור שמותר לקנות בירקות אלו

כתב הרדב"ז שירקות אלו שהם בודאי מן הפקר מותר לקנות מע"ה אף ביותר משיעור ג' סעודות אך בספר פאת השולחן וכן החזו"א [מעשרות סי' ב ס"ק ז] כתבו שאין להתיר אלא בשיעור מזון ג' סעודות [ורק בזרעוני גינה כתב החזו"א דמותר לקנות בלי הגבלה כיון שאין בהן קדושת שביעית].

הלכה יד

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

בכורות דף כט: מהמשנה החשוד על השביעית עד דף ל. מזבין לה במר דכנתא.

רמב"ם פרק יב הלכות מעשר הט"ז.

ירושלמי סוף פ"ה מעשרות.

חזו"א סי' י ס"ק יב ד"ה פירות וד"ה ירו' וד"ה ומסקינן.

חזו"א סי' י ס"ק יא סוד"ה והא.

ביאורים והערות

28. ולפי"ז אין להבליע את האתרוג באריזה בו הוא נמכר [קופסת הקרטון וכיו"ב]. ובספר משפטי ארץ [פרק יב סי"א הערה יט] הביא מספר ציץ הקודש [סי' טו אות ג] שכתב שאם האתרוג עולה הרבה יותר מהדבר שהוא מבליע בו, י"ל דאין בזה היתר הבלעה, ולפי מה שהבאנו יש להבחין בין דבר ששוויו מועט מאד לבין דבר ששוויו דומה ליחס בין הבשר לעור ולגידיים, דבאופן זה מותר להבליע.

קנין הלכה

מראי מקומות

מראה מקומות

מקור הדין של האיסור לקנות מחשוד הוא במשנה בכורות דף כטו, ושם נתבאר שאין לוקחין מהחשוד פשתן, ולא נתבאר הלשון שאין לוקחין ממנו כל דבר שיש בו זיקת שביעית. אמנם להלן [שם במשנה] בחשוד למכור תרומה בתורת חולין, נחלקו התנאים, ר' יהודה אסר לקנות ממנו מפילו מים ומלח משום קנס, ור' שמעון אסר לקנות ממנו רק דברים שיש בהם זיקת תרומות ומעשרות. ופסק הרמב"ם [פרק יב מעשר הט"ז] כר' שמעון, וכתב הרמב"ם שדין זה הוא מטעם קנס. [וכן מבואר ברש"י (בכורות דף ל. ד"ה לעולם) שגם לר"ש שאסר רק בדבר שיש בו זיקת תרומה, טעם האיסור הוא משום קנס].²⁹

וכתב הכ"מ [הלכה זו] שהרמב"ם שכתב שאין לוקחין כל דבר שיש בו זיקת שביעית למד זאת מהחשוד על התרומה, שלגביו נתבאר לשון זו של זיקת תרומה, והר"מ למד מזה לדיני שביעית.

איסור הלקיחה מחשוד גם בדבר שאין בו חשש איסור

והנה מבואר שאיסור הלקיחה מחשוד הוא גם באופן שאין חשש איסור על הפירות, דאם יש חשש איסור אין זה קנס אלא אסור מעיקר הדין. ולכן כתב החזו"א [סי' י ס"ק יב ד"ה פירות] דאף באופן שרוב הפירות בשוק הם מחו"ל או משישית, שמן הדין אין חשש על הפירות שביד החשוד, מ"מ אסור לקנותם ממנו משום קנס. [ונסתפק שם החזו"א באופן שאין רוב להיתר אך יש ס"ס להיתירא, כגון ספק חו"ל ספק משישית, אם גם בזה קנסו בחשוד].

אך במקרה שידוע שהפירות הם מחו"ל, כגון שהדבר ניכר בפירות עצמן, בזה כתב החזו"א דלא מיקרי דבר שיש בו זיקת שביעית, הואיל ולא שייך בהן כלל איסור בשביעית.

מה נקרא זיקת שביעית

עוד הוסיף החזו"א [שם ד"ה ומסקינן] ע"פ הירושלמי [ספ"ה מעשרות], שגם פשתן שאין בו קדושת שביעית, מ"מ מיקרי דבר שיש בו זיקת שביעית. וכתב הטעם משום ששייכא בו זריעה בשביעית, וכל הדברים שגידולן מן הארץ שייכא בהו זיקת שביעית משום ששייך בהן איסור שביעית בזריעה ובשאר עבודות,³⁰ וממעם זה אסרו במשנה בבכורות הנ"ל ליקח מן החשוד פשתן. והוסיף החזו"א [שם] שזה אף כמי שאינו חשוד לזרוע או לעבוד בקרקע בשביעית רק חשוד על איסור סחורה או שאינו מפקיר פירות שדהו, ולכן כתב דאף כשידוע שהפשתן הזה לא נזרע בשביעית מ"מ קנסו ואסרו ולא חילקו בדבר.³¹

ולפי הנ"ל נמצא שחנות המוכרת ירקות בשביעית באיסור, אסור לקנות ממנה פירות האילן אף בחדשים הראשונים של שנת השמיטה שכל הפירות חנטו בשישית, דמ"מ יש לחוש שעבדו בפירות אלו עבודות אסורות, ולכן אף באופן שהעבודות האלו לא אסרו את הפירות [כגון למאן דס"ל דנעבד מותר, א"ג באופן שלא הושבחו הפירות באופן הניכר מכח העבודות האלו], מ"מ חכמים קנסו שאין לקנותם מחשוד על השביעית.³²

ביאורים והערות

29. ועיי"ש בכ"מ שהקשה מהירושלמי [ספ"ה מעשרות] שמבואר שטעמו של ר' יהודה שאסר לקנות מפילו מים ומלח הוא משום קנס, ומשמע שלפי ר' שמעון אינו מטעם קנס. וכתב הכ"מ דז"א, דגם לר"ש הוא מטעם קנס, אלא שר' יהודה קנסו קנס מרובה ור"ש לא קנס אלא קנס מועט.

30. ואף למאן דס"ל שנעבד מותר בשביעית מ"מ קנסו שלא לקנות את הפירות מהחשוד.

31. עיין בחזו"א [סי' י ס"ק יב ד"ה ומסקינן] שכתב שפשתן שאפשר שנוזע בשביעית, אסור לקנותו מחשוד אף שידוע לו שהפשתן המסויים שהוא בא לקנות לא נזרע בשביעית. ולא כתב החזו"א [שם בסוה"ד] להיתר אלא פירות שניכר שהם מחו"ל [ולא כתב פירות שניכר שהם משישית]. ויש לעיין אם מותר לקנות מהחשוד ירקות שידוע שנקלטו בשישית כגון שרוב הירקות בשוק הם כאלו, אם יש ירקות כיוצא באלו שנקלטו בשביעית באיסור. [ובספר דרך אמונה (ציון ההלכה ס"ק קעח) כתב שמענו שמרן התיר ליקח מחשוד פירות שישית ופירות חו"ל].

32. אמנם אם הפירות ארוזים באריזה עם הכשר, עיין בהערה הקודמת שיש שנקטו שמכח האריזה ה"ז כפירות שניכר

קנין הלכה

מראי מקומות

קנס זה שקנסו שלא לקנות מחשוד לא אנסר את עצם הפירות, ולכן אם עבר וקנה, א"נ אם קיבל פירות אלו במתנה מהחשוד, אין הפירות אסורים, וכל זה בתנאי שאין בהם איסור מן הדין וכגון שידוע שלא נזרעו ולא נעברו ולא נשמרו בשביעית.

כתב החזו"א [סי' י ס"ק יא סוד"ה והא] דאף לדעת הרמב"ם שסתם ע"ה חשוד על השביעית, מ"מ אין הוא חשוד גמור לענין חך קנסא דבכורות [דף כט:], ושירי לקנות ממנו דברים שיש בהם זיקת שביעית, אך אסור לקנות ממנו דברים שיש לחוש שהם עצמם קדושים בקדושת שביעית.

הלכה טו-טז

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה בכורות דף ל. רש"י ור"מ בפיהמ"ש.

חזו"א סי' י ס"ק יא ד"ה והא, וד"ה אבל.

מראה מקומות הלכה טו

מקור הדין שהחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות במשנה בכורות דף ל., ומיירי אף במי שהוא ידוע כחשוד על השביעית ולא רק בסתם עם הארץ, ואפ"ה אינו חשוד על המעשרות. ופירש"י [ד"ה אינו] דהיינו שאינו חשוד למכור מבל בתורת חולין, ותוס' [שם ד"ה מעשרות] ביארו שהמשנה מתייחסת למעשר שני, והיינו שאינו חשוד למכור מע"ש בתורת חולין. וגם הרמב"ם בפיהמ"ש פירש שהמשנה מתייחסת למעשר שני. [ובגמ' שם אמרו דמעשרות חמירי משביעית, שהמעשרות טעונים הבאת מקום, ומכאן למדו תוס' והרמב"ם שהכוונה למעשר שני. ורש"י יפרש דמעשרות חמירי משום שיש בהם הטעונים הבאת מקום, והיינו מע"ש, ולכן מעשרות חמירי מפי לאינשי].

והנה רש"י פירש דהחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות, אלא דינו לענין מעשרות כשאר עם הארץ שפירותיו דמאי, ודמאי קיל מספק מבל בכמה דברים, ולפי דבריו כשאמרו במשנה שם דהחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית היינו דינו כשאר עם הארץ. ולכאורה יקשה מכאן על הר"ר שמואל [המובא בתוס' כתובות דף כד.] הסובר דסתם עם הארץ חשוד על השביעית, וא"כ לענין מה אמרו שהחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. וכתב החזו"א [סי' י ס"ק יא ד"ה והא] דנפק"מ דלא קנסו אותו שלא לקנות ממנו דברים שיש בהם זיקת שביעית. ועוד כתב החזו"א דנפק"מ לענין הא דמבואר בכתובות [דף כד.] שהקלו לסמוך על עדותם של החמרים לגבי חבריהם ולא חששו לגמולין משום שבדמאי הקלו, וכמו"כ הקלו בשביעית בסתם ע"ה שאינו חשוד ודאי.

הלכה טז

מקור הדין שהחשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר ועל השביעית הוא גם במשנה בכורות דף ל.. ובביאור חשוד על הטהרות כתב רש"י שהוא אוכל חולין בטומאה, ורבנן תיקנו לאכול חולין בטהרה. והרמב"ם [פט"ז טומאת אוכלין ה"ט] סובר שמותר לאכול חולין בטומאה, ואין תקנת חכמים שאסרה זאת. ואכן הרמב"ם פירש בהלכה זו שהוא חשוד למכור אוכל טמא בחזקת טהור.

ביאורים והערות

בהם שלא נעברו בשביעית.

עיין בספר חוט שני שכתב דאסור לקנות ממי שהוא חשוד על השביעית לולבים וערבות שיש חשש שעברו בהם באיסור, דאף אם ננקוט שאין בהם קדושת שביעית מ"מ קנסו שלא לקנות מהחשוד. וכן כתב שאין לקנות פרחים ממי שהוא חשוד על השביעית, דיש בהם זיקת שביעית, דשייך לעבוד בהם עבודות אסורות, ולכן קנסו שלא לקנותם מהחשוד. ולגבי קניית ענפים לסכך מהחשוד על השביעית, כתב שאם הוא דבר שאין דרך לעבוד בו כדי לגדלו מותר לקנותו. [ועיי"ש שכתב דה"ה אם ידוע שלא נעבד בשביעית באיסור ג"כ שרי, ויש לעיין באיזה אופן איירי, שלא יהא בכלל הקנס שלא לקנות מהחשוד].

קנין הלכה

מראי מקומות

במעם הא דהחשוד על הטהרות אינו חשוד על המעשר והשביעית, נתבאר בגמ' [בכורות שם] דהוא משום שהחשוד על איסור דרבנן אינו חשוד על דאורייתא, ואוכל אינו מטמא אוכל אחר מן התורה אלא מדברי סופרים, וכמש"כ הרמב"ם. והקשה הרש"ש [שם] דהא אוכל טמא מטמא משקין מן התורה וכדמוכה בפ"ד טהרות [מ"ט], ופסק זאת הרמב"ם [פי"ד אבות הטומאות ה"ז], ועיי"ש עוד ראיות, וכן הקשה החזו"א [סי' י ס"ק יא ד"ה אבל].³³

החשוד על השביעית חשוד על הטהרות כיון ששביעית חמורה שהיא מן התורה, וגם בזה"ז ששביעית דרבנן ודין תרו"מ דרבנן, מ"מ חמירי מטהרות, כן הביא בספר דרך אמונה מספר תורת השביעית להר"ר יוסף צבי הלוי זצ"ל.

הלכה יז

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

משנה בכורות דף ל. זה הכלל.

משנה בכורות דף לה., גמ' בכורות דף לה: איתמר וכו' עד והלכתא כרשב"ג.

רמב"ם כאן, ובפי"ב מעשר הי"ז והשגת הראב"ד.

בהגר"א יו"ד סי' קיט ס"ק יח.

משנה דמאי פ"ד מ"ו וירושלמי שם.

חזו"א סי' י ס"ק ו.

מראה מקומות

במשנה [בכורות דף ל.] איתא זה הכלל כל החשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו. ולהלן [דף לה.] נחלקו במשנה ר"מ ורשב"ג בענין נאמנות על מומר בכור, שר"מ סבר שהכהנים שהיו חשודים להטיל מומים בבכורות, אינם נאמנים גם להעיד על של אחרים, ורשב"ג סבר דנאמן הוא על של אחרים ולא על של עצמו, ובגמ' [שם דף לה:] פסקו להלכה כרשב"ג. ונחלקו בזה הפוסקים:

א. הרמב"ם [הלכה זו וכן בפרק יב מעשר הי"ז] נקט שכאשר פסקו הלכה כרשב"ג הרי זה דין כללי לכל החשודים,

שרק על עצמם אינם נאמנים אבל נאמנים על של אחרים, והטעם משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו. [ומה דאיתא

במשנה (דף ל:.) זה הכלל כל החשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו, איתא כר"מ ואין הלכה כן].³⁴

ב. הראב"ד [שם ושם] חולק וסובר שרק לענין מומר בכור פסקו הלכה כרשב"ג, שכל עיקר האיסור, אף אם הטיל בו

האדם את המום ולא נפל מאליו הוא קנס דרבנן, אבל לגבי שאר איסורין הלכה כר"מ, וכסתמא דמתניתין [דף ל:]

שהחשוד על הדבר אינו דנו ואינו מעידו.

ג. הגר"א [סי' קיט סעיף ז ס"ק יח] מאריך לחלק בין שני אופנים: א] אדם שאינו מוחזק כנאמן ואינו מוחזק כחשוד

ה"ז כשר, ובוה קיי"ל כרשב"ג דנאמן על של אחרים. ב] מי שידוע כחשוד אינו נאמן אף על של אחרים.

והנה הראב"ד הקשה על הרמב"ם מהמשנה [פ"ד דמאי ה"ו] הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר, ואמר אחד איש פלוני נאמן,

והקשו על זה בירושלמי למה נאמן, ואמרו משום חיי נפש. ולפי הרמב"ם אין קושיא, דהא נאמן אדם על אחר משום שאין אדם

ביאורים והערות

33. בספר דרך אמונה כתב לתרץ דצ"ל דאין זה שכיח שהאוכל הטמא יגע במשקה, ואין החשוד חושש לזה, לכן כשהוא מוכר בחזקת טהור לא נחשד אלא על החשש שהאוכל יטמא אוכל אחר, וזה רק מדרבנן. [ועיי"ש עוד שהביא שבספר קרית ספר להמבי"ט נקט שגם הא דאוכל מטמא משקה אינו אלא מד"ס, ועיי"ש מש"כ בזה].

34. וכתב הרשב"א בתשובה [ח"א סי' סד] והריב"ש [סי' ד] דהוי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם.

קנין הלכה

מראי מקומות

חומא ולא לו. וכתב החזו"א [סי' י ס"ק ו] ליישב דאמנם נקטינן להלכה החשוד וע"ה נאמנים להעיד בדבר של אחרים, אך כל זה לענין שלא ישקר ביודעין, וכגון שמעיד שראה שעישרו את הפירות האלה, אבל ע"ה סבור שגם חבריו נאמנים, ולכן א"א לסמוך על דבריו שאמר איש פלוני נאמן, דאינו משקר רק מועה וסובר שחבירו ע"ה מעשר, שהרי רוב עמי הארץ מעשרין. ועיי"ש עוד בחזו"א שהאריך בזה.

הלכה יח

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא תרומות פ"ו ה"ד.

גמ' סנהדרין דף כו ר' חייא בי זרנוקי וכו' עד טרודא הוא דין.

תוס' בכורות דף לה: סוד"ה כהני.

חזו"א סי' יב ס"ק טז.

מראה מקומות

מקור הדין שהכהנים חשודים על השביעית הוא בתוספתא תרומות פ"ו ה"ד, והובאה בגמ' סנהדרין [דף כו.]. וכתב החזו"א [סי' יב ס"ק מז] דהיינו אף כהן ת"ח, דאם דוקא ככהן ע"ה היו צריכים לומר שסאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שביעית תינתן לכהן ת"ח. ועוד דלא פלוג רבנן כשם שלענין מומר בכורות לא חילקו בין כהן ת"ח לכהן ע"ה, עיין בגמ' בכורות [דף לו.]. והנה בתוס' [בכורות דף לה: סוד"ה כהני] מבואר שנקטו דדין זה הוא חשד גמור, ולר"מ דס"ל דהחשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היו יכולים להקשות מהא דהכהנים חשודים על השביעית.

והחזו"א [סי' יב ס"ק מז] תמה על דין זה, דלא שמענו שאין מוסרין דמי שביעית ופירות שביעית לכהנים, ועוד דבירושלמי [דמאי פ"ג ה"א] משמע שנותנים לכהנים חלה בשביעית, ומבואר דאין חוששים שהכהנים ינהגו בפירות השביעית שלא כדיון. וכתב החזו"א דאפשר שלא גזרו חכמים על הכהנים דין גמור של חשודים על השביעית, אלא שראו שזילא לכהנים שביעית בחשבם שכל ענין מקודש מותר להם אף שנאסר לישראל, וכמו שהותרה להם תרומה, ולכן עשו חכמים גדר בדבר שלא ליתן את המדומע לכהנים ולפי"ז אין כהנים חשודים אלא לענין מדומע.

ובגמ' [סנהדרין דף כו.]. איתא דר"ל הלך בדרך עם שני אמוראים וראו אדם חורש בשדה, ואמר להם ר"ל כהן וחורש, וכן בהמשך לענין אדם שזמר כרמו א"ל ר"ל כהן וזמר, ושאלו בגמ' למה תלה ר"ל את הדבר בכהנים, ואמרו משום שהכהנים חשידי על השביעית והביאו את הדין הנ"ל של מדומע. ומשמע לכאורה שהכהנים נחשדו גם על עבודה בקרקע בשביעית. והחזו"א [שם] כתב דאפשר דאין הכוונה שהם חשודים על כך, אלא דמתוך שזילא להו שביעית תלה בהם.

וכשנפלה סאה תרומה למאה סאין של שביעית, שמעלה סאה אחת ונותנה לכהן, לכאורה ג"כ צ"ע איך נותן לכהן פירות שביעית. וכתב בצפנת פענח [פ"ד מתנות עניים] דכיון שהוא דבר מועט לא חששו.

הלכה יט

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא פ"ה ה"ה.

ירושלמי פ"ט ה"ז.

חזו"א סי' י' ס"ק יב.

קנין הלכה

מראי מקומות

מראה מקומות

מקור הדין דמותר ליקח מורסן מכל מקום הוא בתוספתא פ"ה ה"ה, והובאה בירושלמי פ"ט ה"ו. ואיתא שם בירושלמי דר' ירמיה סבר דלוקחין את המורסן מכל אדם, אף מן החשוד, והיינו שלא גזרו על ליקחת מורסן, ואמר לו ר' יוסי שלא התירו אלא בשאינו גודע אם הוא חשוד, אבל בידוע שהוא חשוד אסור.

ובטעם ההיתר ליקח את המורסן, משמע מלשון הרמב"ם שאין חוששים שמא מספיהי שביעית הוא, שאנו תולים שמורסן זה אינו מהשביעית, וכן כתב מהר"י קורקוס. ומשמע מלשון זה שאם היינו יודעים שהמורסן הוא מהשביעית היה בו איסור ספיחין. ובירושלמי [פ"ט ה"ז] משמע לכאורה שבמורסן אין איסור ספיחין כלל, עיי"ש בירושלמי ששאלו אם יש איסור ספיחין בתבן של שביעית, ואמר ר' ירמיה דמפורש הוא להיתר בהך תוספתא דמורסן. ולפום ריהטא הביאור הוא שהירושלמי מדמה תבן למורסן [דשניהם חלק מפל מהתבואה ואין חוששים שזרע האדם בשביעית בשביל התבן או בשביל המורסן], ולמד הירושלמי מהתוספתא שאין איסור ספיחין במורסן, וה"ה בתבן.³⁵ אמנם עיין בחזו"א [סי' י ס"ק יב ד"ה ירושלמי שביעית] שהכריע דא"א לפרש כן בירושלמי, אלא הביאור הוא אחרת כמבואר בהערה,³⁶ ולפי ביאורו נמצא שיש איסור ספיחין במורסן.

הלכה ב

מקורות להלכה - לעזרת המעיין

תוספתא דמאי פ"ג הכ"ג.

ירושלמי דמאי פ"ג ה"א.

חזו"א סי' י ס"ק יז ד"ה והא.

גמ' ע"ז דף סב: דבי ר' ינאי וכו' עד יאות הן עבדי.

תוס' ע"ז שם ד"ה יאות.

ביאורים והערות

35. לפי ביאור זה בירושלמי משמע דאיירי במורסן של שביעית ואפ"ה מותר לקנותו כיון שאין בו איסור ספיחין. אמנם צ"ע דנהי שאין בו איסור ספיחין מ"מ קדושת שביעית יש בו, וא"כ יאסר לקנותו מעם הארץ משום דאסור למסור דמי שביעית לע"ה. ועיין בהערה הבאה שכן הקשה החזו"א [סי' י ס"ק יב], וביאר ביאור אחר בירושלמי.

36. עיי"ש בירושלמי שהובאו דברי ר' ירמיה שהוכיח מהך ברייתא דלוקחין מורסן מכל מקום שאין איסור ספיחין במורסן. ואח"כ אמרו סבר ר' ירמיה שלוקחין אפילו מן החשוד, וא"ל ר' יוסי דלא התירו אלא כשאינו יודע אם חשוד הוא או לו. ולפי הפשט הפשוט בירושלמי ההמשך "סבר ר' ירמיה" אינו קשור להא דפשטו מקודם לכן שאין איסור ספיחין בתבן. ולפי"ז שאין איסור ספיחין אף בידוע, צ"ל שבחשוד אסור משום קנס, וכתב החזו"א דלפי"ז נמצא שיש קדושת שביעית במורסן, ורק איסור ספיחין אין, והקשה החזו"א דא"כ כיצד קונים מורסן מע"ה, והרי מוסרין לו דמי שביעית ואסור למסור דמי שביעית לע"ה.

ולכן כתב החזו"א לבאר את דברי הירושלמי באופן אחר, דהטעם בהיתר הלקיחה של המורסן מע"ה הוא משום שאינם חשודים לעשות סחורה במורסן של שביעית, ונאמנים הם לומר שהמורסן אינו מפירות שביעית, ונקט ר' ירמיה דמתוך שעה נאמן על המורסן, ממילא מסתבר שאין לגזור במורסן גזירת ספיחין, וסבר ר' ירמיה לומר שלוקחין את המורסן גם ממי שהוא חשוד ודאי על השביעית, [ולכן שפיר למד מזה שלא גזרו איסור ספיחין, דהא אף החשוד נאמן עליהם], ומסקינן דבחשוד גמור אין לוקחין גם מורסן, ולא מחמת הך קנסא שאין לוקחין מן החשוד דבר שיש לו זיקת שביעית, אלא משום שאינו נאמן על המורסן, וא"כ נדחתה פשטותו של ר' ירמיה דאפשר שרק סתם ע"ה נאמן על המורסן ולא חשוד גמור, וא"כ לגבי חשוד גמור יהא גם איסור ספיחין אם עלו הספיחין בידו, ואף אם יתן אותן במתנה ייאסרו, וכנ"ל שלא מחמת הקנס דהמשנה בכורות אסרינן, אלא מחמת חשש אמיתי שמא המורסן שבידו הוא באיסור ספיחין.

קנין הלכה

מראי מקומות

מראה מקומות

המקור של הלכה זו שנבאי צדקה רשאים לקבל פת ושאר פירות בלי לבדוק לדקדק אם התורם חשוד על השביעית הוא בתוספתא דמאי פ"ג הכ"ג, עיי"ש שר"מ סבר שיש לדלג על הצרותיהם של אוכלי שביעית [פירוש אנשים החשודים לאכול ספיחין], וחכ"א שא"צ לדקדק בזה.

והובאה התוספתא בירושלמי [דמאי פ"ג ה"א], ושם מבואר דאין היתר לקנות ממי שהוא חשוד לאכול ספיחין, אלא ההיתר הוא רק ממי שאינו חשוד לאכול ספיחין [אף אם הוא חשוד לזרוע בשביעית], דלעצמו אינו אוכל כ"ש שלא יאכיל לאחרים.

לא נחשדו ישראל להיות נותנים אלא או מעות או ביצים הנלקחות מדמי שביעית

המקור לדין זה הוא בתוספתא [דמאי הנ"ל]. וכתב החזו"א [סי' י ס"ק יז ד"ה והא] שביצים לאו דוקא אלא הכוונה לכל חליפי שביעית, והיינו שלא נחשדו עמי הארצות לאכול ספיחין, אבל נחשדו על חליפי פירות שביעית. [והוסיף החזו"א שבכלל מעות וחליפי פירות שביעית נכלל גם חליפי ספיחין, ונסתפק אם חליפי ספיחין נאסרים או שאין איסור ספיחין נתפס כמעות].

והנה לפום ריהטא היה משמע שנבאי צדקה אינם לוקחים מעות או ביצים בלי לדקדק, וכ"כ בערוך השולחן, אבל החזו"א [שם] נקט שמותר לקחת, דאזלינן בטר רוב המעות ורוב הביצים שאינם חליפי פירות שביעית.³⁷

מותר ללוות פירות שביעית ומחזירין להן פירות בשנה שמינית

מקור הדין הוא בגמרא עבודה זרה דף סב: דבי ר' ינאי זפי פירי שביעית מעניים ופרעי להן בשמינית, אתו אמרו ליה לר' יוחנן אמר יאות הן עבדין וכו'.³⁸

מבואר בגמ' שהנידון היה אם חלה קדושת שביעית על הפירות שפורע מדין חליפי שביעית, ונמצא שמוסרים דמי שביעית בידם ושמו לא ינהגו בזה כדין.

ועיי"ש בתוס' שהביאו ב' פירושים בהא דלא חלה על הפירות שפורע קדושת שביעית:

א] בתחילה הביאו מדברי רש"י [שם ד"ה יאות] הטעם משום שבשעה שפורעים כבר אין פירות השביעית בעולם שכבר נאכלו. ועפי"ז הורה הר"ר אלחנן שה"ה לגבי ע"ז שקנאה אדם בהקפה, דכל זמן שהע"ז נמצאת אצל הקונה חל דין חליפי ע"ז על הדמים שהוא משלם, ורק אם אינה בעולם או שנתנה לאדם אחר אז לא חל על הדמים שם חליפין.

ב] ר"י בעל התוס' נקט שאף אם הפירות אצל הקונה לא חל שם חליפי פירות שביעית, כל שקנאן במשיכה וזקף את התשלום עליו במלוח.

והורה החזו"א [קונטרס דיני שביעית שהוציא הר זליג שפירא] שאפשר להקל כר"י בעל התוס'.

ביאורים והערות

37. לכאורה הוכרח החזו"א לומר כן לפי מש"כ שביצים לאו דוקא, אלא נחשדו על כל חליפי פירות שביעית, דא"כ יקשה איך לוקחים פת, נהי דאינו חשוד ליתן פת של ספיחין מ"מ ניהוש שמא פת זו היא חליפי פירות שביעית, ומוכח מזה דלא חיישינן לזה.

38. עיי"ש בתוס' [סוד"ה יאות] שכתבו דלא היה בזה חשש של הלואת סאה בסאה, דמייירי שהיו ללווים קצת פירות, וסאה בסאה מותר ביש לו. [ולכאורה אכתי חידוש הוא, דפירות שמינית לכאורה יקרים יותר מפירות שביעית, שיש עליהם הרבה איסורים, ונמצא פורע יותר ממה שלוח].

שאלות לחזרה בחומר הנלמד בחודש אב תשפ"ב

פרק ח' הלכות שמיטה

מיוסדות על הרמב"ם, הכס"מ ומהר"י קורקוס

פרק ח הלכה א

א. מה טעם אסור לחזק ידי ישראל שעובדין עבודת הארץ בשביעית, ומנלן?

הלכה ב-ג

- ב. 1) האם מותר למכור לחשוד על השביעית כלי שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית, ומה הטעם?
2) ולמה אין תולין לומר שלשנה שמינית הוא קונה אותם?
3) ומה הדין למכור לחשוד כלים שמלאכתם אפשר שתהיה אסורה ואפשר שתהיה מותרת?
ג. מה הפ"י מזרה ורחת, האם שני כלים הם או אחת, ומה פעולתן?

הלכה ד

ד. והאם מותר למכור למי שאינו חשוד דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית?

הלכה ה

- ה. 1) היוצר כדים, כמה מותר למכור מכדי שמן וכדי יין?
2) ומה הטעם לא חוששין שמא יקח הכל ליין או לשמן?
3) והאם מותר למכור יותר מכך לגוי או לישראל בחו"ל?

הלכה ו

- ו. 1) האם מותר למכור לחשוד פרה חורשת, ומדוע?
2) והאם מותר למכור לו שדה?
3) והאם משאילו סאה למדוד בו או פורט לו מעות - בסתם או בפירוש, ומה הטעם?

הלכה ז

- ז. אשה שחברתה חשודה על השביעית;
1) האם מותרת להשאיל לה נפה וכברה ריחיים ותנור?
2) והאם מותר לה לבור ולטחון עמה?

הלכה ח

- ח. נכרים העובדים בשביעית;
1) האם מותר לחזקן בדברים?
2) והאם מותר לסייע להן בידים?
3) מה הפ"י לרדות עמהן הכוורת, והאם מותר, ומדוע?
4) והאם מותר לחכור מהם נירין, ומה הטעם?

הלכה ט

ט. אלו עבודות מותרין לעשות בשביעית בסוריא בשדה נכרי או שדה ישראל, בתלוש או במחובר, ומה הטעם?

הלכה י-יב

- י. 1) מה הטעם המבואר בראשונים להא שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ?
2) פירות מן המשומר האם אסורין באכילה?
3) ואיך פירש הרמב"ם הדין של הלוקח מן המשומר?
4) ואם היה עם הארץ מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר, האם מותר לקנות ממנו, וכמה?
5) הקונה ארבעת מינים מעם הארץ בשביעית, איך משלם לו?
6) מה טעם אסור לקנות אתרוג מעם הארץ, וכי אתרוג אחת נחשב יותר ממזון ג' סעודות?

הלכה יג-יד

- יא. 1) האם מותר לקנות בשביעית כל דבר שאינו חייב במעשרות מסתם עם הארץ, ומה הטעם?
- 2) ומה הדין לקנותו מחשוד?
- 3) והאם מותר לקנות מחשוד פשתן סרוק או טווי ושזור?
- 4) ומה הדין לקנות ממנו בגדים?

הלכה טו-טז

- יב. 1) החשוד על השביעית האם חשוד על המעשרות, וכן להיפך, ומה הטעם?
- 2) החשוד על הטהרות האם חשוד על המעשר או על השביעית, ומה הטעם?
- 3) והחשוד אטומאה דאורייתא האם חשוד על השביעית, ומה הטעם?

הלכה יז

- יג. 1) החשוד על דבר האם נאמן על של אחרים?
- 2) החשוד על דבר האם דנו ומעידו?

הלכה יח

- יד. 1) סאה תרומה שנפלה למאה סאה של פירות שביעית, מה דינה?
- 2) נפלה לפחות ממאה סאה מה דינה, ומה הטעם?
- 3) מה הפיי שהכהנים חשודין על השביעית, ומה הטעם?

הלכה יט-כ

- טו. 1) האם מותר ליקח מורסן מכל אדם?
- 2) ומה הדין ליקח מחשוד על השביעית?
- טז. 1) גבאי צדקה האם מותרין ליקח מעות או אוכלין מאוכלי שביעית, ומה הטעם?
- 2) והאם מותר ללוות מהעניים פירות בשביעית ולהחזיר להם בשמינית, ומה הטעם?
- 3) ומה הדין להחזיר להם פירות בשביעית אחר הביעור?

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש אב תשפ"ב פרק ח' הלכות שמיטה

א. הולכים לטיול וכדו' רואה בדרך אדם העובד בשדה.

1. האם מותר לומר לו שלום או לענות לו.
2. האם יש חילוק בזה בין הסומך על היתר מכירה, חילוני שאינו יודע מאומה, או גוי.
3. ואם בדרך רואה מוביל של ירקות, פירות וכדו', שכתוב על הארגז היתר מכירה, או ללא השגחה, ומבקש ממנו לסייע לו להעמיס, לפרק, או שארגזים התהפכו והתפזרו ומבקש ממנו לסייע לאסוף.
4. האם יש הבדל אם ברור לו שזה מהיתר מכירה או שלא ידוע לו מקורו וכן מהותו של המוביל.
5. ואם לפחות ברור לו שהמוביל או בעל הסחורה הוא גוי.
6. האם יש הבדל בין אם התהפך לסוחר, בעל חנות, או לאדם פרטי שקנה סחורה.

תשובה א.

הל"א אסור לחזק ואפילו לשאול בשלומם, ומבואר בחזו"א י"ב סק"ד שלענין לחזקן ואפילו לסייע בהדם גם בסתמא מותר, ואין צריך לברר האם חשוד, ורק למסור פירות שביעית אסור גם בספק. אבל לגוי מותר לחזק כמבואר בהל"ח,

אבל לסעדנו ביד אסור אפילו בטחינה לא רק בעבודת קרקע, כמבואר בירושלמי פ"ז הל"ב. אבל אם יודע שסומך על היתר מכירה אסור למכור להם צה"ל סק"ז. אבל פירות עכ"ם שיש לו על מי לסמוך.

ב. אדם העוסק בהובלות בקרור.

1. מזמינים הובלת ירקות או פירות, האם צריך לברר האם הם מפירות שביעית שנעבדו באיסור.
2. והאם מותר לו לקבל הזמנות מסוחרים שקונים פירות נכרי כרגיל.
3. כשמשכיר לסוחרים מכוניות כאלו, צריך לברר האם מעבירים בתוכם פירות, וכדו'.
4. אם המזמין הוא ספק ירקות וכדו' האם עליו לברר אם הם פירות נעבדו כרגיל ע"ס היתר מכירה, - או שמחמת ההיתר סוחרים בהם כרגיל. - או שהם של פירות נכרי וסוחר בהם כרגיל.
5. וכן מוביל יין מיץ ענבים וכדו', האם צריך לברר האם המזמין סוחר בהם כדין ובצורה המותרת, וכן האם הגיע אליו בצורה וכמות המותרת.
6. וכן מי שמתפרנס בהשכרת מקומות קירור, או מחסנים וכדו', האם עליו לברר מה רוצים לאכסן בהם.
7. האם יש חילוק מה עיסוקו של השוכר.

תשובה ב.

גם למי שחשוד על השביעית אסור להשאיל, או למכור, או לסייע, אמנם כאשר אפשר שתהיה אסורה ומותרת מותר למכור לו, ולדעת חלק מהראשונים טעם ההיתר הוא מפני שאין לפני עיור כל שאינו ודאי שעתידי לעבור איסור, ולחלק מהראשונים הטעם הוא שחז"ל כאן במיוחד לא אסרו בכה"ג ועיין מה שביאר בזה החזו"א סימן י"ב סק"ט, ולדעת הרמב"ן ההיתר הוא רק משום כדי חייו, וא"כ יל"ע ולחלק בין מי שזה כל פרנסתו למי שמזדמן לו כזו עיסקה, אבל למי שאינו חשוד מותר אפילו שאין כאן צד היתר ואיסור בשוה כמבואר בהל"ד ועיין בחזו"א י"ב סק"ד.

ג. אשה שמכינה לעצמה שמחה.

1. האם מותר לשכנות לסייע לה בבישולים כאשר חוששת שהפירות, ירקות, מהיתר מכירה, או פירות נכרי.
2. וכן שכינה הסומכת על היתר מכירה מבקשת מעבד מזון, מיקסר, וכדו' האם צריך לברר מה חושבת לטחון בהם.
3. אשה שמתפרנסת כמבשלת, האם בכל הזמנה לבוא לבשל עליה לברר מקור הפירות ומהותם.
4. וכן ביביסטר או עוזרת בבית, האם עליה לברר לפני שמכינה אוכל מה מקור הפירות וירקות.
5. מי שיש לו גמ"ח לכלי עשיית יין, האם צריך לברר אצל כל שואל מה מקור הענבים.
6. אם יודע שסומך על היתר מכירה האם חייב לברר.
7. מי שיש לו גמ"ח כלים לשמחות וכדו', האם צריך לברר מנין הירקות שאינם ספיחים, ומנין הפירות.
8. האם יש הבדל בין כלי הבישול לכלי האכילה צלחות וכדו'.

תשובה ג.

לחבירתה התיירו להשאיל אפילו בתליה רחוקה מפני דרכי שלום, אבל לסייע עמה ממש אסור כדין מסייע וכמבואר בר"מ הל"ז. אמנם יש אומרים שזה רק לחבירתה ולא סתם למי שאפשר לסרב ואין בו משום דרכי שלום. - אלא שבהסומך על היתר מכירה מאחר ואם כבר עבר זמן הביעור נאסרו הפירות, או שזה ירקות וממילא יש בהם חשש של ספיחין, בפשטות הר"ז ככל מאכלות אסורות וכאשר יבשל בהם יאסרו הכלים. ועוד שאם ההיתר כי ספק לפני עיור שפיר, אבל אם גם ספק לפני עיור אסור, ורק שקלו בפלס כמש"כ החזו"א ולא אסרו, מאחר וכאן זה כבר מוגדר ככל מאכלות האסורות, היה מקום לומר שדינו שווה להם, אבל המתבאר בסוגיא הוא שגם בכה"ג מותר, וכן מבואר בחזו"א סימן י"ב סק"א. [אמנם כלי הבישול יתחייבו אח"כ בהגעלה]. אבל בפירות נכרי מבואר במבי"ט דמאחר ויש להם על מי לסמוך אינו נחשב כמכשול וממילא גם אחרי הביעור דינא הכי.

ד. הולך ברחוב.

1. משלוחן או מוביל פירות יין וכדו' מבקש ממנו לפרוט לו את השטרות לכסף קטן, כדי שיוכל לשלם למובילים, האם מותר לו לפרוט.
2. וכן בעל חנות ירקות ללא כשרות מבקש ממנו לפרוט לכסף קטן.
3. האם שונה כאשר מוכרים בחנות עוד מוצרים שאינם קשורים לשביעית.
4. וכן כל בעל צינז' וכדו' האם מותר לו לפרוט לשקלים לבעלי חנויות שמוכרים בהם גם או רק פירות וירקות ללא כשרות.
5. האם בזמנינו שמצויים הרבה פירות היתר ניתן למכור ולהשאיל יותר כלים בתליה של פירות היתר.

תשובה ד.

כל שאומר או שמוכח להדיא אסור, אבל כל שאינו מוכח להדיא אפילו שידוע שיש לו פועלים לשלם מותר כמבואר בר"מ הל"א - הל"ז.

ה. קונה ארוחות צהרים במסעדה שלא שומרים קדוש"ש בפירות נכרי, הסלטים של שביעית.

1. האם מותר לשלם עבור כל האוכל כאחד, כאשר יוצא פירות מסודר עבור מה התשלום.
2. האם שונה כזה מקום שבעל החנות חילוני.
3. מגיע למקום חרדי אבל שלא שומרים קדושת שביעית בפירות נכרים, האם יכול לסכם שהתשלום הוא עבור המשלוח, האריזה, הבקבוק וכדו'.
4. וכן נקלע למקום חילוני, רוצה לקנות פירות שביעית בחנות, האם יועיל שיאמר למוכר שאת כל התשלום הוא נותן עבור המוצרים האחרים.
5. כיום שכל פריט נרשם מסודר בחשבונית, האם יכול להתנות שמוותרים לו על התשלום כי משלם על המוצרים האחרים כפול. - והאם תלוי אם היושב בקופה הוא בעה"ב או קופאי.
6. והאם יכול לסכם שיתנו לו את הפירות חינם ואח"כ יתן להם מעות במתנה.
7. וכן מי שנקלע או מתארח אצל מי שסומך על היתר מכירה האם מותר לקבל ממנו פירות חינם.

8. והאם מותר לקנות פרחים שאין בהם ריח, או פירות שברור לו שהם מחו"ל אצל סוחר שמתעסק גם בפירות של היתר מכירה.

תשובה ה.

למסור דמי שביעית אסור, ואפילו שלענין לסייע בעדו מותר כל שאינו ידוע לנו שהוא חשוד, לענין מסירת דמי שביעית צריך ליידע שאינו חשוד, ואל"כ אסור למסור לו כמבואר בחזו"א סימן י"ב סק"ד. - אמנם בהבלעה מותר, וצורתה לדעת הר"ש פ"ז מ"ג קונה כמה ביחד ולא מייחד מה למה, חזו"א י"ג כ', כרש"י שנותן בהדיא יותר עבור המוצר השני. - אמנם כל זה רק כשאין איסור סחורה, כגון במעט, או שהסחורה עצמה שמגיעה למוכר הוא ע"י כשרות של שליחות וכדו', אבל באופנים שיש גם משום איסור סחורה נחלקו האם גם לזה שייך ההיתר של הבלעה. - אמנם כיום שיש רישום בדף על כל פריט לא שייך הבלעה, אא"כ יש כמה מיני סלטים שחלקם מחו"ל וכדו'. - ועוד יש לדון שהקופאי לא מוסמך כלל לענינים אלו כי הוא רק פקיד, מאידך אפשר שאם כל ההבלעה דרבנן, פקיד כשלא עושה הפסדים מוסמך גם לכאלו החלטות. - ובחוש"ש פ"ו סוף הל"א כתב שצריך שיהיה איזה יחס שיוכל להחשב להבלעה. - אמנם כל ההיתר הוא רק בע"ה אבל בחשוד אין לוקחים אצלו אפילו דברים שיש בהם זיקת שביעית, וממילא כל הסומך על היתר וכדו' אסור ליקח ממנו כלל, אמנם בחזו"א סימן י" סק"ב ד"ה פירות דן שאמנם אפילו ספק אסור ליקח ממנו, אבל אפשר שפירות חו"ל אינם בכלל זיקת שביעית, ומ"מ זה רק לענין לקנות ממנו, אבל ליקח ממנו במתנה מותר.

1. סוכן, סיטונאי, שליח ב"ד.

1. האם מותר לסכם עם גוי שיקנה אצלו את הפירות שיגדל בשביעית.
2. האם יש חילוק בין אם מתחייב או רק נותן לו הרגשה שיקנה אצלו.
3. ראה את הגוי עובד בקרקע, והגוי מבקש ממנו שיגיש לו את המחרשה, או מעדר, או יסיע לו לתקן את מערכת ההשקיה, וכדו', האם מותר לו.
4. האם יכול לסכם עם גוי שיכין את קרקעו בשנת השביעית בכל הדרוש לזריעה של שמינית, ומיד לאחר השמיטה ישכור או יקנה מהגוי את הקרקע.
5. חסר לגוי כמה כלי עבודה, האם יכול להשאיל את כליו, בין כלי חרישה, קצירה, וכדו' או כלי טחינה וכדו'. - או למכור לו כלים כאלו, או להשכיר לו.
6. האם יש הבדל אם מכיר את הגוי או לא מכירו וכן אם יכול להתחמק ממנו או שלא יכול.

תשובה ו.

לומר לו יישר מותר, ולחזקו בפיו, אבל לא בידו. - יתירא מכך מותר למכור לעכו"ם כלים הקשורים לעבודות השביעית, ודנו האם אין כאן חיסרון בחיזוק שנימא שמחמתו אין הקרקע שובתת וגם בשל עכו"ם יש שבייתה. - ואם אמר לו שאח"כ יקנה ממנו, האם נחשב לעושה על פיו ושוה לאמירה לעכו"ם, או שאינו נחשב לעושה ע"פ, וכ"ש כאשר אומר לו להדיא שיעבוד והוא יקנה ממנו שבכה"ג יהיה חמור יותר מכל אמירה לעכו"ם בשבת שהיא רק מדרבנן. - ובירושלמי יש מ"ד שאומר לו חרוש בה טבאות ואני לוקח ממך, וגם בזה נחלקו האם מיירי בהתחייבות, וממילא אפילו כשעושה עבור הישראל, או סתם פיטומי מילתא, ומ"מ גם בזה עושה על סמך הישראל. - אמנם בר"מ לא הזכירו וכתב

רק תצליח, תחזקנה, וכיצא בדברים אלו, ונראה שיותר מזה אסור, וכ"כ המהר"י קורקוס, אמנם מאידך אם כל הדוגמא ההפכית בר"מ הוא רק לסייע ביד מוכח ששאר דבר שרק בדיבור מותר. - אמנם בביה"ל הל"ח ד"ה מחזיקין דן שאפשר שכלל לא פליגי ב' לשונות הירושלמי והכל מותר, ומביא מהשעה"מ שהקשה סתירה מכלאים לכאן וכתב שאפשר שבשביעית משום שביתת שזה החמירו טפי ונראה גנאי. - ומ"מ כתב שם שזה רק כאשר רואהו עושה ומחזקו גם באופן כזה שאומר לו שיקח, וההיתר הוא רק מפני דרכי שלום, אבל לא שעושה באמת מחמת ועל סמך דבריו אלו. וכ"כ בחו"ש. - ובמנח"ש ותורת הארץ כתבו שהמחלוקת בב' לשונות אם מותר רק לחזקו או גם לומר לו שיקנה ממנו נחלקו האם יש קנין לעכו"ם להפקיע. - ובפני משה ביאר שהספק בירושלמי שמאחר והוא גורם ע"י הטחינה לחזקו בעבודת הקרקע אסור, ובכלל שביתת הארץ היא. - ומש"כ הר"מ לא יסעדנו ביד אינו בגוף הקרקע עצמה דפשיטא שאסור, אלא אפילו לסייע לו בהגשת הכלי מחרישה וכדו', ואפילו לסייע לו בתלוש בדברים הצריכים שינוי כגון לטחון עמו אסור. חזו"א ג' כ"ג. - ומה שהתירו לחרוך מהם בתי נירין נחלקו הראשונים האם מיירי אפילו שמתנה עמו שימצאנה חרושה בשביעית ומחמת כן הגוי עושה בשביעית. - אמנם בחו"ש ביאר שזה רק בדברים שיכול לעשותה מיד בתחלת שמינית, ורק בכה"ג יכול להתנות עמו אפילו שבפועל עושהו בשביעית, וכן מוכח במהר"י קורקוס במה שמחלק בין עכו"ם לישראל בזה גופא, ובתורת הארץ כתב שכל מה שהתירו הרא"ש ודעימיה גם בכה"ג זה רק דס"ל שחרישה דרבנן, ובמלאכות אלו התירו בכה"ג. - ויל"ע לפי"ז לחלק משאר המלאכות, ולדעת המרכה"מ כשהחרישה לצורך שמינית מיהת הוא מדרבנן, ובחסדי דוד כתב שרק חרישה לצורך מוצ"ש התירו משום שיש בה משום אוכ"ל ולא שאר מלאכות. - ושביתת בהמתו כלומר להשכיר לו כלים אסור אפילו בגוי, כמבואר בדר"א סקל"ח. - יתירא מכך כתב בתורת הארץ שאם אפשר לקנות קרקע מעכו"ם כדי שלא יעבדנה בשביעית צריך לעשות כן. וכ"כ בנצי"ב פרשת בהר.